

TAMMELAN KUNTA

**TALOUSARVIO 2015
JA TALOUSSUUNNITELMA
2016 ó 2017**

SISÄLLYSLUETTELO

KUNNANJOHTAJAN KATSAUS	3
TALOUSARVION YLEINEN OSA	4
1. Talousarviota ja -suunnitelmaa koskevat säännökset	4
2. Kuntastrategia ja ohjelmat	5
3. Talousarvio- ja taloussuunnitelmarakenne ja tehtävät	6
3.1. Käyttötalousoosan rakenne.....	6
3.2. Tuloslaskelmaosa.....	7
3.3. Investointiosan rakenne.....	7
3.4. Rahoitusosa	8
3.5. Talousarvion vaikutus kunnan taseeseen	8
4. Kunnan talouden kehitys	8
4.1. Käyttötalousoosan kehitys.....	8
4.2. Verotulojen kehitys.....	9
4.3. Valtionosuuksien kehitys.....	9
4.4. Lainanotto ja investointien rahoitus	9
5. Talousarvion sitovuus	10
6. Tilivelvollisuus	11
7. Arviointisuunnitelma	11
8. Käyttösuunnitelmat	13
TAMMELAN TASAPAINOINEN KUNTASTRATEGIA	14
YLEINEN HALLINTO	16
SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMI	18
Kotihoito ja vanhustyö	18
Toimeentuloturva	19
Muu sosiaaliturva	20
Terveydenhuolto	21
KASVATUS- JA SIVISTYSOSASTO	22
Varhaiskasvatus	22
Koulutoimi	25
Muu koulutus	27
Vapaa-aikatoimi	28
TEKNINEN OSASTO	31
Yhdyskuntapalvelut	31
Kiinteistötoimi	34
Liiketoiminta	37
RUOKA- JA PUHDISTUSPALVELUT	39

MUUT PALVELUT	42
Elinkeinoelämän kehittäminen	42
Maaseututoimi	43
VESIHUOLTO	45
SISÄISET ERÄT	47
YHTEENVETOTAULUKKO	47
TULOSLASKELMA 2015	48
TULOSLASKELMA 2015 ó 2017	49
VESILAITOKSEN TULOSLASKELMA 2015	50
INVESTOINTIOSA	51
RAHOITUSLASKELMA 2015 ó 2017	64
TALOUSARVION MÄÄRÄRAHOJEN JA TULOARVIoidEN YHTEENVETO	65
RAKENTAMISOHJELMA VUOSILLE 2015-2019	67

Liite 1: KUNNAN TALOUSARVIO JA -SUUNNITELMARAKENNE

Liite 2: TILIKARTTA

Liite 3: KÄYTTÖTALOUSOSAN LIITTYMINEN TULOSLASKELMAAN

Liite 4: TULOSLASKELMAN KESKEISET KÄSITTEET

Liite 5: INVESTOINTIOSAN JA TULOSLASKELMAN LIITTYMINEN RAHOITUSOSAAN

Liite 6: KÄYTTÖTALOUSMENOJEN KEHITYS TEHTÄVITTÄIN

Liite 7: VEROTULOT 2015

Liite 8: VALTIONOSUUEDET 2015

Liite 9: TAMMELAN KUNNAN ARVIONTISUUNNITELMA 2014-2017

KUNNANJOHTAJAN KATSAUS

Euroalueen talouden ja sen osana Suomen talouden ei arvioida kasvavan huomattavasti vuonna 2015 vaan pahimmillaan kansantalouden kokonaistuotto laskee. Vaikka Suomen kansantaloudessa yksityisen kulutuksen arvioidaan lisääntyvän maltillisesti vuonna 2015, jää ulkomaanviennin kasvu maailmankaupan kasvua hitaammaksi. Siten Suomen markkinaosuuksien menettäminen jatkuu. Työmarkkinoiden tilanteen arvioidaan pysyvän edelleen heikkona ja työttömyysaste ei alene arvioiden mukaan vuoden 2015 aikana alle 8,5 prosenttiin. Työllisyystilanteessa alueelliset ja kuntakohtaiset erot ovat kuitenkin suuria ja paikallisia muutoksia voi tapahtua nopeasti.

Julkinen talous on pysynyt alijäämäisenä pitkään jatkuneen heikon suhdannetilanteen ja rakenteellisen epätasapainon vuoksi. Julkisyhteisöjen rahoitusasemaa rasittavat lisäksi väestön ikääntymisestä aiheutuvat lisääntyvät menot. Valtiontalous on selvästi alijäämäinen. Vuoden 2015 valtion talousarviossa määrärahoiksi ehdotetaan 53,7 miljardia euroa, mikä on 0,4 miljardia euroa vähemmän kuin vuoden 2014 varsinaisessa talousarviossa ja miljardi euroa vähemmän kuin vuodelle 2014 on budjetoitu lisätalousarvioesitykset mukaan lukien. Valtion talousarvioesitys on 4,5 miljardia euroa alijäämäinen, mikä katetaan ottamalla lisää velkaa. Valtion velan arvioidaan nousevan 102 miljardiin euroon vuonna 2015.

Kuntatalous oli yhteenlaskettuna vuonna 2013 ylijäämäinen 0,4 miljardia euroa. Ylijäämäisyys johtui erityisesti verotulojen tilitysjärjestelmän uudistuksesta ja oikaisueristä, jotka toivat kunnille lisäverotuloja noin 0,7 miljardia euroa. Vaikka kuntatalous oli yhteenlaskettuna ylijäämäinen, jatkuu kuntatalouden heikkeneminen velkaantumisen lisääntyessä. Kuntien ja kuntayhtymien yhteenlaskettu velka oli vuoden 2013 lopussa yhteensä 15,6 miljardia euroa, ja kasvua edellisvuoteen oli 1,8 miljardia euroa. Kuntien yhteenlaskettu lainakanta asukasta kohden oli 2.540 euroa. Velkaantuminen johtuu erityisesti investoinneista, jotka pysyivät korkealla tasolla. Kokonaisuutena kuntatalouden näkymät lähivuosille ovat heikot. Menojen kasvu uhkaa jatkua tulojen kasvua nopeampana, mikä toteutuessaan lisää entisestään kuntien velkaantumista. Menojen kasvun hidastaminen edellyttää rakennepoliittisen ohjelman toimeenpanon onnistumista, kuntien tehtävien vähentämistä ja kuntien omia toimia talouden sopeuttamiseen.

Kuntatalouden ennustenäkömistä johtuen Tammelan vuoden 2015 talousarvio on laadittu hyvin haastavissa ja vaikeissa taloudellisissa olosuhteissa. Talousarvioehdotukseen liittyy riskejä ja optimismia. Riskien minimoimiseksi talousarvion toteutumista tulee seurata entistä tiukemmin ja samaan aikaan käynnistää analyttinen pohdinta kunnan toimintojen ja toimintatapojen osalta. Tavoitteena on kääntää alijäämäinen talousarvio nollatulokseksi ja muuttaa kunnan toiminnot vastaamaan tulorahoituksen tasoa vastaaviksi. Alijäämäisiin talousarvioihin ei ole varaa enää jatkossa.

Taloustasapainon saavuttaminen tulee vaatimaan pitkäjänteistä ja johdonmukaista kehittämisotetta kunnan toimintojen osalta. Valtionosuudet laskevat tulevina vuosina ja samaan aikaan verotulojen ei arvioida kasvavan huomattavasti. Seutukunnallinen työttömyys ja väestön väheneminen laskevat entisestään kunnan tuloja. Tammelan ja koko Forssan seutukunnan osalta uusien työpaikkojen syntyminen on ensiarvoisen tärkeää. Kunnan tulee tehdä kaikki voitava, jotta paikalliset yrittäjät voivat harjoittaa menestyksellisesti ammattiaan. Lisäksi tulee rakentaa sijoittumispalvelu, joka toimii tehokkaasti sijoittumisesta kiinnostuneen yrittäjän kumppanina. Tammelan kunnan tulevaisuus tulee rakentua vireän elinkeinoelämän ja tasapainoisen kuntatalouden varaan.

Kalle Larsson

kunnanjohtaja

TALOUSARVION YLEINEN OSA

1. Talousarviota ja -suunnitelmaa koskevat säännökset

Talousarvion käsittelyä, hyväksymistä, velvoittavuutta, sisältöä ja rakennetta sekä talousarvioperiaatteita koskevat säännökset on koottu kuntalain (578/2006) 65 pykälään. Siinä säädetään myös vuotta pitemmän aikavälin toiminnan ja talouden suunnittelusta.

Kunnan talousarviovuosi on kalenterivuosi. Valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle talousarvio. Talousarviovuosi on ensimmäinen vuosi vähintään kolmea vuotta koskevassa taloussuunnitelmassa. Valtuuston on hyväksyttävä talousarvio ja -suunnitelma samanaikaisesti. Talousarvion valmistelusta vastaa kunnanhallitus (KunL 23 ja 53 §).

Kuntalain 65 §:n 2 momentin säännöksessä korostetaan sitovien tavoitteiden asettamista ja niiden seurannan merkitystä talouden ohjauksessa ja kytkemistä määrärahoihin ja tuloarvioihin. Säännös edellyttää valtuuston sitoutumista asettamiinsa tavoitteisiin. **Valtuuston tulee osoittaa tavoitteiden saavuttamiseen tarvittavat voimavarat koko suunnittelukaudelle.** Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan.

Talousarvioon on otettava toiminnallisten tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot. Talousarviossa on osoitettava myös taloudellisen tuloksen muodostuminen sekä kunnan rahoitustarpeen kattamiskeinot. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa talousarvioon brutto- tai nettomääräisenä.

Kuntalain mukaan kunnan toiminnassa ja taloushoidossa on noudatettava talousarviota. Talousarvio ja -suunnitelma sitovat toimielimiä ja henkilöstöä ja ovat samalla näiden valvonnan välineitä. Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää valtuusto.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen enintään neljän vuoden pituisena suunnittelukautena, jos talousarvion laatimisvuoden taseeseen ei arvioida kertyvän ylijäämää. Jos taseen alijäämää ei saada katetuksi suunnittelukautena, taloussuunnitelman yhteydessä on päätettävä yksilöidyistä toimenpiteistä (toimenpideohjelma), joilla kattamaton alijäämä katetaan valtuuston erikseen päättämänä kattamiskautena (alijäämän kattamisvelvollisuus).

Laki kuntalain 13 §:n muuttamisesta tuli voimaan 15.5.2007. Valtuuston tulee päättää kunnan lisäksi myös kuntakonsernin toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista sekä konserniohjauksen periaatteista.

Kuntalain taloutta koskevan 8. luvun ja hallinnon ja talouden tarkastusta koskevan 9. luvun säännöksiä tarkennettiin 15.6.2012 hyväksytyllä lailla 325 / 2012. Muutokset koskivat toimintakertomuksen sisältöä, tilitarkastuskauden pituutta, sisäistä valvontaa, riskienhallintaa ja konsernivalvontaa.

2. Kuntastrategia ja ohjelmat

Kunnanvaltuusto hyväksyi tarkistetun Tammelan kunnan tasapainoisen kuntastrategian kokouksessaan 9.6.2014, § 34.

Tammelan kunnassa on lähdetty toteuttamaan tasapainoisen onnistumisen strategiaa prosessina, jossa perustana ovat toiminta-ajatus ja visio sekä neljä näkökulmaa:

- vaikuttavuus
- resurssit ja talous
- prosessit ja rakenteet
- uudistuminen ja työkyky

Näiden näkökulmien kautta hahmotetaan kriittisiä menestystekijöitä eli asioita, joissa Tammelan kunnan on ehdottomasti onnistuttava sekä arviointikriteereitä ja tavoitetasoja siitä, mistä tiedämme onnistuneemme ja siitä millaista onnistumista tavoittelemme seuraavan toimintavuoden aikana.

Tammelan tasapainoisen kuntastrategian päivitystyö alkoi 8.4.2013 Consulting Partners'in liikkeenjohdon konsultin Tapio Variksen johdolla johtoryhmän ja kunnanhallituksen seminaaripäivällä. Kunnanvaltuusto on osallistunut strategiatyöhön talous- ja strategiaseminaarissa 15.4.2013 sekä miniseminaareissa 27.5.2013, 11.11.2013 ja 9.6.2014. Päivitetty strategia tulee valtuustoon hyväksyttäväksi myöhemmin.

Tasapainoinen kuntastrategia ja eri ohjelmat muodostavat pohjan talousarviolle, taloussuunnitelmalle ja siinä asetetuille taloudellisille ja toiminnallisille tavoitteille.

Voimassa olevia kunnan tai seudullisia suunnitelmia ovat seuraavat (suluissa hyväksymisvuosi):

- Henkilöstöstrategia (2010)
- Lapsi- ja nuorisopoliittinen ohjelma (2014-2016)
- Tammelan kunnan liikuntastrategia 2013-2015
- Ikääntymispoliittinen strategia 2011-2021 (2010)
- Hyvillä mielin Forssan seudulla, mielenterveyden edistäminen 2010-2015 (2009)
- Tammelan kyläohjelma 2011-2021
- Forssan seudun hyvinvointi- ja turvallisuusstrategia 2013-2016 (2012)
- Tammelan vesihuoltolaitosten toiminta-alueet (2011)
- Seudullinen oppilashuollon toimintamalli (2006, päivitetty 2011)
- Forssan seudun lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyön toimintasuunnitelma 2012-2013
- Kaavoitusohjelma 2007-2016 (päivitys 2013)
- Kylien viemäröinnin ja yhdysvesijohdon yleissuunnitelma (2009)
- Forssan seudun joukkoliikennesuunnitelma (2008, palvelutasomäärittely 2011)
- Terveystiedon edistämissuunnitelma vuodelle 2014 (FSHKY)
- Tammelan kunnan asunto-ohjelma 2011 ó 2020 (2011)
- Varhaiskasvatusstrategia 2011-2021 (2011)
- Häme -ohjelma 2014 +, Strateginen maakuntaohjelma
- Forssan seudun turvallisen ja viisaan liikkumisen suunnitelma (2013)
- Ylikunnallinen vesihuollon kehittämissuunnitelma 2013-2023 (Jokioinen-Forssa-Tammela)
- Forssan seudun kuntarakenneselvitys 2014 (Forssan kaupunki, Humppilan kunta, Jokioisten kunta ja Tammelan kunta)

Kuntastrategia on esitetty yleisen osan jälkeen.

3. Talousarvio- ja taloussuunnitelmarakenne ja tehtävät

Kuntalain 65 §:n talousarvion rakennetta koskevalla säännöksellä pyritään yhtenäiseen talousarviokäytäntöön. **Kunnan talousarviossa tulee olla käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.** Samaa rakennetta noudatetaan taloussuunnitelmassa ja tilinpäätökseen sisältyvässä talousarvion toteutusvertailussa. Lisäksi tarvitaan yleisperustelut ja liitteet.

Liite 1 Kunnan talousarvio ja -suunnitelmarakenne

3.1. Käyttötalousoosan rakenne

Kunnan toimintaa ohjataan käyttötalousosan suunnitelmien avulla. Talousarvion käyttötalousosassa valtuusto asettaa tehtäväkohtaiset tavoitteet sekä osoittaa tavoitteiden edellyttämät tuloarviot ja määrärahat tehtävän tai tehtävien hoitamiseen. Kunta määrittelee itse tehtäväkokonaisuudet toimielin角度aisesti.

Käyttötalousoosan laskelmassa esitetään tehtäväkohtaiset tulot ja menot. Tuloihin ja menoihin sisältyvät ulkoiset tulot ja menot sekä sisäiseen laskutukseen perustuvat tulot ja menot.

Poistot otetaan suunnitelman mukaisista poistoista annetun yleisohjeen mukaisesti laskettuna kohtaan suunnitelmapoistot.

Käyttötalousoosassa esitetään tehtävän tavoitteet. Tavoitteet johdetaan tehtävän toiminta-ajatukselta. Tavoitteita voidaan asettaa määrälle, laadulle, taloudellisuudelle, vaikuttavuudelle yms. sen mukaan mitä kussakin kunnassa ja kunkin tehtävän kohdalla katsotaan tarkoituksenmukaiseksi. Tavoitteet voidaan asettaa tunnuslukutavoitteina, numerotavoitteina tai sanallisina tavoitteina. Tavoitteet on kuitenkin asetettava siten, että niiden toteutumista voidaan arvioida. Huomiota tulee kiinnittää erityisesti siihen, että tavoitteet eivät ole ristiriidassa koko kuntaa koskevien tavoitteiden kanssa tai että tehtävän tavoitteet eivät ole ristiriidassa keskenään.

Liite 2 Tulosityksiköt tehtävittäin

Tavoitteiden asettaminen valtuustotasolla

Hyvin asetetut tavoitteet ovat tuloksellisen arvioinnin perusta. Asetettaessa toiminnalle tavoitteita valtuustotasolla korostuu valtuuston tehtävä kuntalaisten hyvinvoinnin edistäjänä, kunnalle säädettyjen ja sen itse itselleen ottamien tehtävien toteuttajana tai järjestäjänä, kuntalaisten edustajana, kunnan rajallisten resurssien jakajana ja kunnan yhteiskunnallisten velvoitteiden toteuttajana.

Hyvinä tavoitteina valtuustotasolla pidetään tavoitteina, jotka

- edistävät kunnan menestymistä tehtävissään
- vastaavat kuntalaisten/asiakkaiden tarpeita
- kehittävät palvelujen saatavuutta ja vaikuttavuutta
- kehittävät kunnan palveluja ja toimintaprosesseja
- ovat realistisia suhteessa kunnan voimavaroihin ja
- ovat kunnan omin toimenpitein saavutettavissa yksin tai toimijaosapuolena.

Talousarviossa on esitetty vuoden 2015 tavoitteet.

3.2. Tuloslaskelmaosa

Tuloslaskelmaosa osoittaa, kuinka tulo-rahoitus riittää palvelutoiminnan menoihin, korkoihin ja muihin rahoitusmenoihin sekä omaisuuden kulumisen edellyttämiin suunnitelman mukaisiin poistoihin.

Tilikauden tuloksen käsittelyerät

- poistoeron muutokset
- vapaaehtoisten varausten muutokset
- rahastojen muutokset

eivät ole määrärahoja tai tuloarvioita, koska ne eivät ole rahoitusvaikutteisia eriä. Valtuusto hyväksyy kuitenkin niitä koskevat suunnitelmat talousarvion tuloslaskelmaosan hyväksymisen yhteydessä. Hallituksen on tilinpäätökseen kuuluvassa toimintakertomuksessa tai sen antamisen yhteydessä tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelyä tai talouden tasapainottamista koskeviksi toimenpiteiksi.

Suunnitelman mukaiset poistot (suunnitelmapoistot) ovat talousarvion tuloslaskelmaosassa kunnan tilikauden tuloksen laskemiseksi tarvittava erä. Koska poistosuunnitelma on hyväksytty erillisellä päätöksellä, ei poistojen sitovuutta koskevaa päätöstä tarvitse tehdä talousarviossa. Talousarvion tuloslaskelmaosassa ja tilinpäätöksessä käytetään samoin perustein laskettuja poistoja.

Liite 3 Käyttötalousosan liittyminen tuloslaskelmaosaan

Liite 4 Tuloslaskelman tunnusluvut

3.3. Investointiosan rakenne

Investointiosa sisältää investointisuunnitelmat talousarviovuodelle ja suunnitelmavuosille. Useamman vuoden aikana toteutettava investointihanke jaetaan eri vuosille.

Investointiosassa valtuusto hyväksyy määrärahat ja tuloarviot hankkeille tai hankeryhmille. Hankkeet ja hankeryhmät on ryhmitelty toimitelimitäin.

Investointiosassa esitetään investointihankkeen tai hankeryhmän kokonaiskustannusarvio, jonka valtuusto on hyväksynyt taloussuunnitelmassa tai erillisellä päätöksellä.

Investointiosaan arvioidaan talousarviovuonna tarvittava määräraha. Lisäksi esitetään edellisenä tai edellisinä vuosina hankkeeseen käytetty määräraha ja suunnitelmavuosille arvioitu käyttötarve. Investointiosassa käsitellään aktivoitavat hankintamenot (yli 6.000 euroa).

Investointivarausten/investointirahaston käyttö hankkeen tai hankeryhmän rahoitukseen esitetään erikseen sitovana perusteluna.

3.4. Rahoitusosa

Talousarvion rahoitusosassa osoitetaan miten talousarvio vaikuttaa kunnan maksuvalmiuteen. Talousarvion rahoitusosa esitetään rahoituslaskelmakaavan muodossa. Rahoitusosa on jaettu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa kuvataan varsinaisen toiminnan ja investointitoiminnan kassavirtaa. Tästä nähdään miten vuosikate ja muu tulorahoitus riittävät investointimenojen kattamiseen.

Toisessa osassa arvioidaan rahoitustoiminnan kassavirta. Talousarviota laadittaessa tärkeitä eriä ovat antolainauksen ja lainakannan muutokset sekä oman pääoman muutokset.

Talousarvion rahoitusosa päättyy riviin vaikutus maksuvalmiuteen. Laskelman ulkopuolelle on tällöin jätetty talousarviovuoden ja suunnittelukauden aikana tapahtuvat toimeksiantojen varojen ja pääomien muutokset, vaihto-omaisuuden ja saamisten muutokset sekä korottomien velkojen muutokset. Näiden erien muutosten arvioimista ei voida edellyttää talousarviossa.

Liite 5 Investointiosan ja tuloslaskelmaosan liittyminen rahoitusosaan

3.5. Talousarvion vaikutus kunnan taseeseen

Talousarvion toteuttamisella on suora vaikutus kunnan taseeseen, joka kuvaa kunnan varallisuusasemaa tietynä ajankohtana eli tilinpäätöspäivänä. **Tuloslaskelmaosan ylijäämäinen tilikauden tulostavoite merkitsee talouden vahvistumista, joka näkyy taseessa oman pääoman lisäyksenä. Alijäämäinen tilikauden tulostavoite vähentää omaa pääomaa.** Alijäämä voidaan kattaa varauksilla tai rahastoilla tai muulla vapaalla omalla pääomalla.

4. Kunnan talouden kehitys

4.1. Käyttötalousmenojen kehitys

Vuoden 2015 käyttötalouden nettomenot kasvavat vuoteen 2014 verrattuna 0,8 milj. euroa eli 2,4 %. Euro-määräisesti suurin muutos 706.000 (+4,1 %) kohdistuu sosiaali- ja terveystalouteen, jotka on tuottanut vuoden 2014 alusta lukien Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä. Hyvinvointikuntayhtymään siirtyneistä sosiaalitoimesta peruskuntaan ovat jääneet eläkemenoperusteiset maksut sekä työmarkkinatuen kuntasuudet sekä työpaja Intron kustannukset. Nämä kustannukset on sisällytetty yleishallintomeneihin. Terveystalouden menot kasvavat ensi vuonna 2,4 %:a. Kasvusta osa aiheutuu Kanta-Hämeen erikoissairaanhoidon piiriin kuntayhtymän vanhojen alijäämien vuosittaisesta kattamisesta. Hyvinvointikuntayhtymään siirtyneen sosiaalitoimen osalta vuoden 2015 talousarvio kasvaa n. 4 %:a. Hyvinvointikuntayhtymän tekemissä ennusteissa kasvu on tätäkin suurempaa. Varhaiskasvatuksen ja muun koulutuksen menot vähenevät jonkin verran. Muiden toimialojen muutokset talousarvioon ovat vähäisiä. Seuraavina vuosina käyttötalouden rahoitus-paineet kasvavat edelleen. Tulorahoituksen kehitys tulee olemaan matalalla tasolla useita vuosia eteenpäin. Euroopan rahoituskriisi ja kotimainen teollisen tuotannon rakennemuutos aiheuttaa pidemmän matalan kasvun ajanjakson. Taloussuunnitelmavuodet 2016 ja 2017 näyttävät jonkin verran vaikeammilta kuin vuosi 2015 talouden tasapainon suhteen.

Taloussuunnitelmavuosien määrärahat ja tuloarviot on esitetty talousarviovuoden rahan arvossa.

Liite 6 Käyttötalousmenojen kehitys tehtävittäin

4.2. Verotulojen kehitys

Vuonna 2015 kuntien verotulojen arvioidaan kasvavan yhteensä n. 1,7 prosenttia. Veropohja kohoaa ansiotulojen kasvun myötä, mutta toisaalta vähenee kunnallisverosta tehtävien vähennysten lisääntymisen vuoksi. Nettovaikutus veropohjaan on arvioitu myös +1,5 %:ksi Kunnallisveron kasvuksi arvioidaan n. 1,4 % ja kiinteistöveron kasvuksi n. 4,0 % sekä yhteisöveron kasvuksi n. 2,8 % (marraskuun lopun arvio). Tilityksiä kasvattaa kuitenkin monien kuntien tulo- ja kiinteistö-veroprosentin nostaminen. Yleinen arvio on, että muutokset verotuksessa ovat maltillisia.

Verovuoden 2013 verotus vahvistui lokakuun 2014 lopussa. Tammelan kunnan kunnallisverojen kasvu v. 2013 oli maksuunpanotietojen mukaan 3,0 %. Koko maan kunnallisverot kasvoivat edellisvuodesta 3,9 %. Tammelan kunnan osuus yhteisöverosta kasvoi v. 2013 maksuunpanon mukaan 8,3 %, kun koko maan yhteisövero-osuus kasvoi 3,3 %.

Vuoden 2015 verotuloarvio perustuu vuoden 2014 verotuloennusteeseen, johon on laskettu tuloveroon 1,5 % kasvu verotuspohjaan. Tuloveroprosentti pidetään entisenä. Kiinteistöveroon alarajoihin valtio tekee pieniä korotuksia. Yleistä kiinteistöveroa joudutaan tämän vuoksi korottamaan 0,05 %:a. Muutokset kasvattavat kunnan kiinteistöveroa noin 32.000 euroa, jonka valtio leikkaa valtionosuudessa pois. Tämän lisäksi kiinteistöveroon odotetaan pientä kasvua. Yhteisöveroon odotetaan 1,7 % kasvua. Verotulot kasvaisivat tällöin vuoden 2014 hyväksytyyn talousarvioon nähden n. 857.000 euroa eli 4,2 % ja verotulot kasvaisivat vuoden 2014 verotuloennusteeseen (27.10.2014) nähden n. 321.000 euroa eli 1,6 %. Verotuloennusteeseen sisältyy monia taloudelliseen kehitykseen liittyviä epävarmuustekijöitä.

Liite 7 Ennuste verotulojen kehityksestä

4.3. Valtionosuuksien kehitys

Valtionosuusjärjestelmä uudistuu vuoden 2015 alusta. Laskentakriteerejä vähennetään nykyisin voimassa olevaan järjestelmään verrattuna. Uusi järjestelmä painottaa mm. sairastuvuutta ja työpaikkaomavaraisuutta. Uusi järjestelmä alentaa Tammelan kunnan valtionosuutta reilun miljoona euroa seuraavan viiden vuoden aikana. Järjestelmään on liitetty tasausjärjestelmä, jolla vaikutus rajataan vuosittain enintään 50 euroksi asukasta kohden vuositasolla. Järjestelmämuutoksen lisäksi valtionosuutta pienentävät lisäksi hallituksen ns. kehysriihen leikkaukset.

Tammelan kunta saa ennakkotietojen mukaan valtionosuutta v. 2015 yhteensä n. 110.000 euroa vähemmän verrattuna kuluvan vuoden talousarvioon eli laskua on n. 0,9 %. Lopullinen valtionosuus kuluvalle vuodelle on ollut kuitenkin talousarviota suurempi ja siihen verrattuna vähennystä näyttää olevan peräti 366 000 euroa. Kiinteistövero on jätetty vuoden 2012 alusta lukien verotulojen tasausjärjestelmän ulkopuolelle. Valtionosuuksiin on ennakoitu suunnitelmavuosille 0,5 % reaalin vähennys. Valtionosuuksien määrään liittyy epävarmuutta. Edellinen järjestelmä uudistus toteutettiin vuoden 2010 alusta ns. öyhden putkenö malli. Ensi vuoden lopulliset tasot vahvistetaan vasta joulukuussa. Tammelan osalta järjestelmään liittyvä verotulojen tasaus on ensi vuonna suunnilleen tämänvuotisella tasolla, tosin järjestelmämuutos on muuttanut verotulojen tasauksen muotoa.

Liitteenä 8 Ennuste valtionosuuksien kehityksestä

4.4. Lainanotto ja investointien rahoitus

Lainanottoa käytetään kunnan investointien rahoittamiseen siten, että kunnan lainamäärä kasvaa (vuosittaiset arviot löytyvät rahoituslaskelmasta). Mikäli tulos on kuitenkin talousarviossa ennakoitua parempi, ja / tai rakentamisohjelma toteutuu suunniteltua suppeampana, niin lainamäärä jää vastaavasti ennakoitua pienemmäksi.

5. Talousarvion sitovuus

Käyttötalousoosassa määrärahat osoitetaan tehtävittäin siten, että netto on sitova. Jos tavoite hyväksytään talousarvioon, se sitoo valtuustoa alempia viranomaisia samalla tavoin kuin määräraha. Talousarvioon hyväksytään sitoviksi toiminnan mitattavissa olevat tavoitteet. Tavoitteiden määrää on karsittu aikaisempaan verrattuna, jolloin enää ei ole eroteltu erikseen sitovia ja muita tavoitteita.

Investointiosan määrärahat osoitetaan toimielimille hankeryhmittäin ja hankkeittain siten, että netto on sitova. Mikäli investointiryhmän kustannusarvio ylittää hankekohtaisen rajan, sitoo määräraha toimielintä hankekohtaisesti.

Hankekohtaiset rajat ovat seuraavat:

- Atk-ohjelmat ja muut pitkävaikutteiset menot 20.000 euroa
- Irtaimisto 20.000 euroa
- Arvopaperit ja muut pitkävaikutteiset sijoitukset 100.000 euroa
- Yhdyskuntarakentaminen 100.000 euroa
- Talonrakentaminen 100.000 euroa

Hankekohtaisten investointien osalta kustannusarvion sisällä tapahtuvat vaihtelut eri suunnitelma-vuosien välillä ovat sallittuja.

Tuloslaskelman ja rahoituslaskelman sitovat erät on tummennettu.

Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää valtuusto. Talousarvion muutosten esittämisosoikeus ja -velvollisuus koskee samalla tavoin sekä määrärahoja että tavoitteita (sitovat tavoitteet). Talousarviomuutokset on pyrittävä tekemään talousarviovuoden aikana välittömästi, kun muutostarve on tiedossa. Lisäksi tehtävittäin on esitetty perusteluja, mitkä eivät ole sitovia vaan ohjeellisia.

6. Tilivelvollisuus

Kuntalain mukaan tilivelvollisia ovat toimielinten jäsenet ja asianomaisen toimielimen tehtäväalueen johtavat viranhaltijat (itsenäisestä tehtäväkokonaisuudesta vastaavat henkilöt). Valtuutetut eivät ole tilivelvollisia. Oheisena luettelo viroista, joita hoitavat viranhaltijat ovat tilivelvollisia:

- kunnanjohtaja
- kunnankamreeri
- päiväkodin johtajat
- perhepäivähoidon ohjaaja
- sivistystoimenjohtaja
- koulujen johtajat
- rehtori
- vapaa-aikasihteeri
- kirjastonjohtaja
- tekninen johtaja
- kaavoittaja
- rakennustarkastaja
- maanrakennusmestari
- talonrakennusmestari

Käyttösuunnitelmien hyväksymisen yhteydessä päätetään samalla, kuka on vastuussa mistäkin tehtäväalueesta.

7. Arviointisuunnitelma

Arviointi on oleellinen osa kunnan johtamisjärjestelmää sekä toiminnan ja palvelujen kehittämisen väline. Arvioinnin tuloksena tehtävät johtopäätökset ohjaavat toimintaa, vaikuttavat uusien tavoitteiden asettamiseen tai entisten tarkistamiseen. Arvioinnin tehtävänä valtuustotasolla on osoittaa strategioiden tarkistamisen tarpeet ja kehittämisen kohteet. Arviointi on osa kunnan jatkuvaa kehittämisprosessia. Kunnallisen arvioinnin tärkein osa on kunnanvaltuuston asettamat tavoitteet ja niiden arviointi. Tavoitteiden lähtökohtana ovat kunnan strategiat.

Arvioinnin ydin on arvottaminen eli sen osoittaminen, onko jokin asia hyvin vai huonosti, arvokas vai arvon, hyödyllinen vai hyödytön. Kunnallisessa palvelutoiminnassa koko järjestelmän olemassaolon tarkoitus on kansalaisten peruspalveluista huolehtiminen ja hyvinvointiyhteiskunnan rakenteiden tuloksellinen toiminta. Peruskysymys kunnallisen toiminnan ja tuotettujen palveluiden arvioinnissa on, kuinka hyvin kunta onnistuu tehtäviensä hoitamisessa ja järjestämisessä.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi kunnassa ja kuntakonsernissa. Tarkastuslautakunta suorittaa arviointinsa vertaamalla rinnakkain valtuuston hyväksymää talousarviota, kunnanhallituksen allekirjoittamassa tilinpäätöksessä olevaa toimintakertomusta sekä omia havaintojaan. Arviointikertomuksen käsittely ja tavoitteiden saavuttamisen arviointi kunnanvaltuustossa on tärkeä osa valtuuston suorittamaa tavoitteellista johtamista. Tilinpäätös, tilintarkastuskertomus ja arviointikertomus esitetään samassa kokouksessa.

Tammelan kunnassa on vuoden 2001 aikana siirrytty asettamaan tavoitteita ja strategioita tasa-painoisen onnistumisen mallilla. Tasapainoisen onnistumisen mallia hyödynnetään suoraan kunnan arviointityössä. Strategiasuunnitelma on uusittu vuonna 2013. Toimintaa arvioidaan ja mitataan eri näkökulmista, joita ovat vaikuttavuus (asiakas), prosessit, talous ja oppiminen. Lähtökohtana on organisaation visio sekä strategia ja oleellista on tasapaino eri näkökulmien ja käytettävien mittareiden välillä.

Tavoitteiden toteutumista seurataan valtuustotasolla osavuosikatsauksen ja kunnan tilinpäätöksen yhteydessä. Osavuosikatsaus laaditaan puolivuositain siten, että siinä seurataan talousarviossa asetettujen toiminnallisten tavoitteiden toteutumista määrärahaseurannan lisäksi. Osavuosikatsaus käsitellään kunnanhallituksessa noin kuukauden kuluttua tarkastelukauden päättymisestä. Osavuosikatsaus esitetään myös kunnanvaltuustolle.

Kunnan toimintakertomuksessa kuluneelta tilikaudelta esitellään sekä toiminnallisten että taloudellisten tavoitteiden toteutuminen samalla tasolla kuin talousarviossakin. Tilinpäätös, jossa toimintakertomus muodostaa tärkeän osan, allekirjoitetaan kunnanhallituksessa seuraavan vuoden maaliskuun loppuun mennessä. Tilinpäätös on tuotava kunnanvaltuuston käsittelyyn kuntalain mukaisesti viimeistään kesäkuussa.

Tämän lisäksi arviointia suoritetaan pitkäaikaisvertailuna eli kunnan talous- ja muita tietoja seurataan myös pidemmältä aikaväliltä aikasarjoina yms.

Arviointi tuottaa tietoa valtuutetuille itselleen, kuntalaisille, kunnan viranhaltijoille ja työntekijöille sekä ympäröivälle yhteiskunnalle siitä, miten kunta tehtävissään on onnistunut tai edistynyt. Arviointi on parhaimmillaan systemaattinen prosessi, joka tuottaa oikeaa, luotettavaa ja ajankohtaista tietoa kunnan tehtävän tai yksittäisen toiminnon tilasta sellaisenaan tai suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Ottaen huomioon valtuuston roolin kunnan keskeisten tavoitteiden asettajana ja strategioitten määrittäjänä, tulee arvioinnin valtuustotyökentelyssä painottua etukäteisarviointiin ja toiminnan aikaiseen arviointiin.

Arviointi kuuluu olennaisesti myös lautakuntien tehtäviin ja ne seuraavat tavoitteita tarkemmalla tasolla kuin valtuusto. Lautakunnat raportoivat tavoitteiden saavuttamisesta kunnanhallitukselle, joka muokkaa niistä oman kertomuksensa valtuustolle.

Työyksiköissä tapahtuvaa toimintojen arviointia toteutetaan kunnallisen työmarkkinalaitoksen kunnallisen palvelutoiminnan tuloksellisuusarvioinnista antaman suosituksen pohjalta. Työyksikkökohtaisessa toimintojen arvioinnissa keskeisellä sijalla ovat arviointikeskustelut työpaikkapalavereissa ja kehityskeskusteluissa.

Liite 9 Arviointisuunnitelma

---

8. Käyttösuunnitelmat

Valtuuston hyväksyttyä talousarvion saattaa kunnanhallitus sen täytäntöönpanomääräyksiin lautakuntien ja muiden viranomaisten noudatettavaksi. Kunnanhallitus tai lautakunta päättää sen jälkeen käyttösuunnitelmasta, jolla tarkistetaan asianomaisen toimielimen talousarvioehdotukseen sisältynyt alustava käyttösuunnitelma valtuuston päätöksiä vastaavaksi sekä päättää omalta osaltaan tehtävien toteuttamisesta ja määrärahojen käytöstä. **Käyttösuunnitelmalla toimielimet asettavat valtuuston määrittelemien tavoitteiden kanssa yhdenmukaiset, tarkennetut tavoitteet** sekä jakavat määrärahat ja tuloarviot seuraavan tason yksiköille (käyttötalousosa) ja kohteille (investointiosa) osamäärärahoiksi ja osatuloarvioiksi.

Kunnanhallituksen tai lautakunnan määräämä, sen alainen viranhaltija päättää seuraavan tason käyttösuunnitelmista sekä päättää omalta osaltaan tehtävien toteuttamisesta ja osamäärärahojen käytöstä asettamalla tarkennetut tavoitteet ja jakamalla osamäärärahat ja tuloarviot pienempiin ja tarkempiin osiin. Edellä tarkoitettu viranhaltija voi vastaavasti antaa alaiselleen viranhaltijalle oikeuden päättää seuraavan tason käyttösuunnitelmasta.

TAMMELAN TASAPAINOINEN KUNTASTRATEGIA

Tammelan kunnan toiminta-ajatus - perustehtävä:

Tammela tarjoaa kilpailukykyiset edellytykset yrittäjille sekä viihtyisän ja turvallisen ympäristön asumiselle. Kunta tuottaa ja järjestää asukkailleen laadukkaat ja tasa-arvoiset peruspalvelut taloudellisten resurssien puitteissa yhteistyötä, yrittämistä ja tietotekniikkaa hyödyntäen.

Tammela mahdollistaa aktiivisen kylätoiminnan ja vapaa-ajanasukkaiden osallistumisen alueen toimintaan. Tammela huolehtii järviensä ja muun luonnon hyvinvoinnista yhteistyössä kuntalaisten kanssa. Kunta luo edellytyksiä osaamisen kehittämiseksi ja palveluille, jotka pohjautuvat luontoympäristöön ja hyvinvointiin.

Visio 2030:

Tammela on keskeistä sijaintiaan hyödyntävä elinvoimainen kunta - avoinna uusille yrityksille ja asukkaille. Tammela tunnetaan tasokkaista asumisen ja vapaa-ajanvieton mahdollisuuksista ja palveluista.

Tammelan kylät muodostavat ihmisen kokoiset sosiaaliset yhteisöt, jotka luovat menestymisen perustan kuntalaisten viihtymiselle ja elinkeinotoiminnalle. Tammelasta on kehittynyt koulutuksen, kestävän kehityksen ja luonnonvarojen monimuotoisen hyödyntämisen osaamis- ja hyvinvointikeskus.

Tammelan kunta on demokraattisesti johdettu ja verkostoituneesti toimiva työyhteisö. Kuntalaisten tarvitsemat palvelut tuotetaan asiakaslähtöisesti ja taloudellisesti seudullisena yhteistyönä paikallisten yritysten ja toimivien kylien kanssa.

Strategiset päämäärät	Kriittiset menestystekijät	Arviointikriteerit/ lähtötaso	Muutos		Kehittämistoimenpiteet 2015-2017
			Lähtötaso	Tavoite 2017	
Vaikuttavuus: Palveluiden asiakaslähtöisyys Asumisvaihtoehtojen aktiivinen tarjonta. Seudullisen työpaikkakehityksen ja elinkeinotoiminnan aktivointi Yhteiskehittäminen - kylätoiminta	Kuntalaisten aktiivinen osallistuminen Asuinympäristön viihtyisyys Alueen vahvuuksiin pohjaava yrittäminen (luonto, osaaminen) Elinvoimaiset kylät	Väestökehitys Tarjonta Yritykset netto Projektit kpl Elinvoimaisuus			Palveluiden yhteiskehittäminen Viihtyisyystekijöiden kehittäminen Elinkeinotoiminnan kehittämissuunnitelma Kohdistetut tukitoimenpiteet ja projektit Yhteisöllisyyden kehittäminen (+Mittari)
Prosessit ja rakenteet					
Palveluiden tuottamisen monikanavaisuus	Laadukas palveluiden tuotantorakenne ja sähköiset palvelut	Palveluverkosto Toimintakate			Nykyisen palvelutuotannon tuottavuuden arviointi ja kehittämisestä sopiminen
Sote -uudistukseen varautuminen Oman elämän hallinta paranee	Seudullinen yhteistyö Ennakoiva palvelutoiminta	Sairastavuusindeksi			Kunta- ja muut selvitykset Kuntalaisvalistus
Osaaminen ja uudistuminen:					
Demokraattinen johtaminen Henkilöstön työpanoksen joustava hyödyntäminen	Suunnitelmallinen esimiestyö Moniosaaminen	Esimiesarviot Osaamisindeksi			Johtamisjärjestelmän kehittäminen Verkosto- ja yhteistyösuhteiden kehittäminen
öUlos looseista ö toimintakulttuurimuutos	Työyhteisötaidot	Muutoksen itsearviointi			Arvokeskustelut toimialoitteinen Henkilöstöstrategian käyttöönotto
Talouden ja resurssien hallinta:					
Resurssien käytön sopeuttaminen Strategiset kehittämissuunnitelmat Toimintatuottojen vahvistaminen Tuloverokertymän vahvistaminen Tilaresurssien käytön tehostaminen	Resurssien kokonaisuoptimointi Palvelutarpeiden muutoksen ennakoiminen Joustava hinnoittelupolitiikka Ennakoiva talouden pito	Toimintakulut/asukas Investoinnit Verotulot			Kuntatalouden tehostamissuunnitelma Aktiivinen asukas- ja yrityshankinta Tilojen käyttöohjelma

YLEINEN HALLINTO

Strategiset päämäärät	Kriittiset menestystekijät	Arviointikriteerit/ lähtötaso	Muutos		Kehittämistoimenpiteet 2015-2017
			Lähtötaso	Tavoite 2017	
Prosessit ja rakenteet:					
Palveluiden tuottamisen monikanavaisuus	Laadukas palveluiden hankinta- ja tuotantorakenne + sähköiset palvelut	Palveluiden saata- vuus Tuottavuusmittarit Palveluiden asiakaslähtöisyys			Nykyisen palvelutuotannon tuottavuuden arviointi ja kehittämistä sopiminen Yritysvaikutusten arviointi Seudullinen yhteistyö
Palvelurakennemuutostukseen varautuminen	Seudullinen yhteistyö	Loppuraportti Vaikuttavuustutkimukset			Kunta- ja muut selvitykset Palvelu- ja hankintastrategia Tammelalaisten kohteiden hyödyntäminen
Osaaminen ja uudistuminen:					
Demokraattinen johtaminen	Tavoitteellinen esimiestyö Toimiva valmistelu ja päätöksenteko	Laaja kuuleminen Päätöksenteon nopeus			Kansalaisen asiointitili/palvelukanava öKansalaisten palautejärjestelmä
Henkilöstön työpanoksen joustava hyödyntäminen Työtehtävien kierto	Osaamisen ja tiedon jakamisen varmistaminen Yhteisen vastuun kantaminen Työyhteisötaidot Henkilöstön työhyvinvointi	Osaamiskartoitukset Tehtäväkuvaukset Muutoksen itsearviointi Työhyvinvointikysely			Palautejärjestelmän luominen ja käyttöönotto Täydennyskoulutuspäivät TVA ö päivittäminen ja prosessikuvaukset Yhteisöllisyyden kehittäminen työpaikalla Henkilöstöstrategian käyttöönotto
Talouden ja resurssien hallinta:					
Strategiset kehittämissuunnitelmat	Toimintatuottojen vahvistaminen	Toimintatuotot	6,7	6,7	Aktiivinen asukas- ja yrityshankinta sekä sitouttaminen edellisten kohtien mukaisesti
Tuloverojen kerryttäminen	Tuloverokertymän vahvistaminen	Verotulot p	20,5	21,8	
Talouden tasapainottaminen	Resurssien käytön sopeuttaminen. Tilaresurssien käytön tehostaminen. Tilojen käyttö ja kouluverkko	Investoinnit p	2,6	2,8	öHankintapäällikkö öSote ö portinvartija
Talouden hoidon kurinalaisuus	Kustannusten nousun seuranta	Toimintakulujen kehitys	2,4 %	2 %	Perusprosessit integroidaan käytettävissä olevaan tekniikkaan ja päivitetään

Määrärahat

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
1 759 853	2 294 144	Menot	2 355 414	2 355 414	2 337 414	2 337 414
	30,4 %	Muutos	2,7 %	2,7 %	-0,8 %	0,0 %
419 600	500 906	Tulot	484 185	484 185	484 185	484 185
	19,4 %	Muutos	-3,3 %	-3,3 %	0,0 %	0,0 %
1 340 253	1 793 238	NETTO	1 871 229	1 871 229	1 853 229	1 853 229
	33,8 %	Muutos	4,3 %	4,3 %	-1,0 %	0,0 %

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
6 525	Asukasmäärä	6 420	6 420	6 500	6 550
9	Tarkastuspäivät	9	9	9	9
9	Kokoukset kpl/Kunnanvaltuusto	9	9	9	9
22	Kokoukset kpl/Kunnanhallitus	22	22	22	22
310	Henkilökuntamäärä	270	270	260	260
13	Työllistettyjä pitkäaikaistyöttömiä	13	13	13	13
7	Kuntalisä	7	7	7	7

Suunnitelman mukaiset poistot

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
40 846	Poistot ja arvonalentumiset	54 350	54 350	50 863	26 403

SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMI

Kotihoito ja vanhustyö

Määrärahat

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
6 311 297	6 212 047	Menot	4 944 266	4 944 266	4 944 266	4 944 266
	-1,6 %	Muutos	-20,4 %	-20,4 %	0,0 %	0,0 %
1 390 699	1 478 300	Tulot	0	0	0	0
	6,3 %	Muutos	-100,0 %	-100,0 %	100,0 %	100,0 %
4 920 598	4 733 747	NETTO	4 944 266	4 944 266	4 944 266	4 944 266
	-3,8 %	Muutos	4,4 %	4,4 %	0,0 %	0,0 %

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
175	Kotihoitokäyntejä saavat ikääntyneet (75 v. ja yli)	130	130	140	140
45	Kotihoitokäyntejä saavat muut (alle 75 v.)	25	25	30	30
54 500	Kotihoitokäyntien lkm	60 000	60 000	60 000	60 000
2 500	Kotisairaanhoidokäyntien lkm	2 000	2 000	2 000	2 000
55	Omaishoidon tuen saajien lkm vuoden aikana (kaikki ikäryhmät)	55	55	55	55
18	Tehostetun palveluasumisen ostopaikkojen lkm vuoden aikana	16	16	16	16
51	Tehostetun palveluasumisen hoitopaikat, oma tuotanto, vuoden aikana	51	51	51	51
6 570	Tehostetun palveluasumisen asumispalvelupvät, ostot, lkm	5 840	5 840	5 840	5 840
18 615	Tehostetun palveluasumisen asumispalvelupvät, oma tuotanto, lkm	18 615	18 615	18 615	18 615
69	Tehostettu palveluasuminen, kaikkien asiakkaiden lkm	100	100	100	100
35	Laitoshoidon hoitopaikat, lkm	35	35	35	35
12 800	Laitoshoidon hoitopvät, lkm	12 800	12 800	12 800	12 800
730	Lyhytaikaishoitopvien lkm, tehostettu palveluasuminen yhteensä	100	100	100	100
1 800	Lyhytaikaishoitopvien lkm, laitoshoido	1 600	1 600	1 600	1 600
95	Laitoshoitopvän nettokustannus (p/pvä)	90	90	91	91
93	Tehostetun palveluasumisen hoitopvän nettokustannus, oma tuotanto (p/pvä)	89	89	90	90
0,58	Henkilöstömitoitus tehostettu palveluasuminen yhteensä, oma tuotanto	0,56	0,56	0,56	0,56
0,6	Henkilöstömitoitus laitoshoido yhteensä	0,60	0,60	0,60	0,60

Suunnitelman mukaiset poistot

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
19 554	Poistot ja arvonalentumiset	16 893	16 893	10 368	7 260

Toimeentuloturva

Määrärahat

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
666 378	486 300	Menot	301 470	301 470	301 470	301 470
	-27,0 %	Muutos	-38,0 %	-38,0 %	0,0 %	0,0 %
251 455	227 000	Tulot	0	0	0	0
	-9,7 %	Muutos	-100,0 %	-100,0 %	-100,0 %	-100,0 %
414 923	259 300	NETTO	301 470	301 470	301 470	301 470
	-37,5 %	Muutos	16,3 %	16,3 %	0,0 %	0,0 %

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
190	Toimeentulotapaukset/perheet	250	250	250	250
22 000	Perustoimeentulotuen netto-kustannukset keski- määrin p /kk	17 708	17 708	17 708	17 708
264 000	Perustoimeentulotuen nettokustannukset yht. p	212 500	212 500	212 500	212 500
4 500	Täydentävän toimeentulotuen kustannukset keski- määrin p/kk	3 750	3 750	3 750	3 750
54 000	Täydentävän toimeentulotuen kustannukset yht. p	45 000	45 000	45 000	45 000
800	Ennaltaehkäisevän toimeentulotuen kustannukset keskimäärin p / kk	1 000	1 000	1 000	1 000
10 000	Ennaltaehkäisevän toimeentulotuen kustannukset yhteensä p	12 000	12 000	12 000	12 000

Muu sosiaaliturva

Määrärahat

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
2 444 248	2 338 145	Menot	2 313 920	2 313 920	2 313 920	2 313 920
	-4,3 %	Muutos	-1,0 %	-1,0 %	0,0 %	0,0 %
167 678	189 200	Tulot	0	0	0	0
	12,8 %	Muutos	-100,0 %	-100,0 %	-100,0 %	-100,0 %
2 276 569	2 148 945	NETTO	2 313 920	2 313 920	2 313 920	2 313 920
	-5,6 %	Muutos	7,7 %	7,7 %	0,0 %	0,0 %

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
45	Lastensuojelun asiakkuuksien lkm (hlöä)	105	105	105	105
65	Lastensuojeluilmoitusten lkm	115	115	115	115
15	Huostaanotettujen lasten/nuorten lkm	7	7	7	7
365	Lastensuojelulaitosten ja ammatillisten perheko- tien hoitopvät yhteensä	730	730	730	730
5 100	Lastensuojelun perhehoidon hoitopvät	2 555	2 555	2 555	2 555
20	Perhetyön asiakasperheiden lkm	20	20	20	20
500	Perhetyön käyntien lkm	500	500	500	500
55	SHL ókuljetuspalveluasiakkaiden lkm	55	55	55	55
30	TYP óasiakkaiden lkm	35	35	45	50
730	VPL:n mukaisten asumis-palvelupvien lkm	365	365	365	365
68	VPL:n mukaisten kuljetus-palveluasiakkaiden lkm	69	69	75	75
8	Henkilökohtaista apua saavien lkm	12	12	16	16
1 500	Työtoiminnan toimintapvät lkm	2 300	2 300	2 600	2 600
1 700	Päivätoiminnan toimintapvät lkm yhteensä	1 400	1 400	1 400	1 400
5 800	Kehitysvammaisten asumispalvelupvät	6 570	6 570	6 570	6 570
730	Kehitysvammaisten laitoshoitopvät	0	0	0	0
365	Kehitysvammaisten perhehoitopvät	365	365	365	365
1 100	Mielenterveys- ja päihdekunt. asumispalvelupvät	1 568	1 568	1 568	1 568

Terveydenhuolto

Määrärahat

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
10 094 689	10 200 600	Menot	10 489 000	10 489 000	10 489 000	10 489 000
	1,0 %	Muutos	2,8 %	2,8 %	0,0 %	0,0 %
10 094 689	10 200 600	NETTO	10 489 000	10 489 000	10 489 000	10 489 000
	1,0 %	Muutos	2,8 %	2,8 %	2,8 %	2,8 %

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
Forssan seudun hyvinvointi kuntayhtymä: perusterveydenhuolto					
20 000	Avohoito	17 418	17 418	17 418	17 418
120	Erytistoinnit	148	148	148	148
300	Vuodeosaston hoitopäivät	82	82	82	82
9 000	Suun terveydenhuolto	9 330	9 330	9 330	9 330
Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä: Forssan sairaala, erikoissairaanhoito					
7 900	Poliklinikkakäynnit/yleissairaudet	7 505	7 505	7 505	7 505
800	Hoitojaksot/yleissairaudet	768	768	768	768
4 000	Avohoito/mielenterveystyö	2 632	2 632	2 632	2 632
500	Hoitopäivät/psykiatrian erikoissairaanhoito	406	406	406	406
Kanta-Hämeen sairaanhoitopiiri, erikoissairaanhoito					
Yleissairauksien erikoissairaanhoito					
2 500	– Poliklinikkakäynnit	2 950	2 950	2 950	2 950
500	– Hoitojaksot	510	510	510	510
Psykiatrian erikoissairaanhoito					
10	– Avohoito	35	35	35	35
100	– Hoitopäivät	130	130	130	130

KASVATUS- JA SIVISTYSOSASTO

KASVATUS- JA KOULUTOIMI

Toiminta-ajatus: Laadukas varhaiskasvatus ja perusopetus kasvattavat itseään ja toisiaan arvostavia sekä vastuuntuntoisia lapsia, joilla on monipuoliset tiedot ja taidot hyvän tulevaisuuden rakentamiseksi.

Vanhempia tuetaan heidän kasvatustehtävässään lapsen tarpeita ja kasvatuskumppanuutta kunnioittaen.

Motivoituneesta, pätevistä, hyvinvoivasta ja osaavasta henkilöstöstä pidetään huolta.

Visio 2030: Lapsen turvallinen kasvunpolku kulkee varhaiskasvatuksesta perusopetuksen kautta jatko-opintoihin ja työelämään

Varhaiskasvatus

Strategiset päämäärät	Kriittiset menestystekijät	Arviointikriteerit/ lähtötaso	Muutos		Kehittämistoimenpiteet 2015+62017
			Lähtötaso	Tavoite 2017	
Vaikuttavuus: Elinvoimaiset kylät ja taajamat	Varhaiskasvatuspalvelujen riittävyys Varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja FSHKY:n välisten käytäntöjen yhteensovittaminen	Kaikille hakijoille ph/eo ópaikka. Lisänä kerhopalvelut ja kuntalisät	Kohtalainen	Lisätään Selvennetään	Äkilliset 2 viikossa /muissa tapauksissa 4 kuukaudessa Yhteisiä toimintoja esim. opetussuunnitelmat, koulutukset, yhteistyön lisäämistä, osaamisen jakamista FSHKY:n käytäntöjen yhteensovittaminen
Prosessit ja rakenteet:					
Palveluiden tuottamisen monikanavaisuus	Päivähoito, esiopetus, kerhot, vuoro- hoito, kuntalisät Esiopetus- ja varhaiskasvatussuunnitelma	Asiakastytyväisyyskysely Suunnitelmien päivittäminen/uudistaminen	3,8 Olemassa	4 Uudet	Asiakastytyväisyyskysely joka vuosi esiopetuksessa, joka toinen vuosi kaikki Varhaiskasvatussuunnitelman päivitys 2015 Uusi esiopetussuunnitelma 2016 Uusi varhaiskasvatussuunnitelma varhaiskasvatuslain jälkeen 2017
	Pedagoginen suunnitelmallisuus	Laadun arviointi	3	4	Laadun arviointi, työyhteisön itsearviointi 2 vuoden välein
palvelurakennemuutostukseen varautuminen	Kuntarakenneselvityksen ja varhaiskasvatuslain valmistelun seuranta				Varhaiskasvatuslain edellyttämät toimenpiteet

Osaaminen ja uudistuminen:					
Demokraattinen johtaminen	Varhaiskasvatuksen organisaation kehittäminen				Tehtäväkuvien kehittäminen. Työn vaativuuden arvioinnin valmistelu
Henkilöstön työpanoksen joustava hyödyntäminen	Henkilöstön täydennyskoulutus ja osaamisen hyödyntäminen. Vähenevien resurssien puitteissa turvataan henkilöstön kehittyminen	Koulutuspäiväseuranta	3	3	Vähintään 3 pv/tt., koulutuksen hyödyntäminen ja osaamisen jalkauttaminen työyhteisölle
Talouden ja resurssien hallinta:					
Talouden tasapainottaminen	Palvelujen käytön seuraaminen. Varhaisen tukemiseen panostaminen. Resurssien tasainen käyttö kunnan alueella	Käyttöaste	75 %	75 %	Käyttöasteseuranta kuukausittain

Määrärahat

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
3 967 571	4 182 575	Menot	4 136 500	4 136 500	4 129 000	4 129 000
	5,4 %	Muutos	-1,1 %	-1,1 %	-0,2 %	0,0 %
471 118	413 100	Tulot	417 500	417 500	409 000	409 000
	-12,3 %	Muutos	1,1 %	1,1 %	-2,0 %	0,0 %
3 496 453	3 769 475	NETTO	3 719 000	3 719 000	3 720 000	3 720 000
	7,8 %	Muutos	-1,3 %	-1,3 %	0,0 %	0,0 %

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
31 000	Päiväkodin läsnäolopäivät	40 000	40 000	38 000	38 000
295	Päiväkotipaikat	290	290	269	269
9 900	Perhepäivähoidon läsnäolopäivät	9 300	9 300	9 300	9 300
85	Perhepäivähoitopaikat	80	80	80	80
30	Muu päivähoito/lapsia per toimintapäivä	30	30	30	30
19	Muu päivähoito/toimintapäivät	19	19	19	19
10 000	Esiopetuksen läsnäolopäivät	12 000	12 000	10 000	10 000
61	Esiopetuspaikat	94	94	61	61
32	Kerhopaikat	24	24	24	24
2000	Kerhon läsnäolopäivät	2 000	2 000	2 000	2 000

Suunnitelman mukaiset poistot

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
3 888	Poistot ja arvonalentumiset	5 325	5 325	9 630	10 020

Perustelut

Henkilöstö:

Tammelan päiväkodin esioppilaiden määrä nousee kertaluontoisesti väestöennusteen mukaan 25 esioppi-laalla nykyiseen kauteen verrattuna. Esiopetuksen toteuttamiseksi varataan lastentarhanopettajan palkka-määräraha viiden kuukauden ajalle. Esiopetuspaikkojen lisääntyessä vastaavasti päivähoitopaikkoja vapau-tuu vähemmän Tammelan päiväkodista. Näin ollen perhepäivähoidossa ja uuden päiväkodin ryhmäraken-teessa varaudutaan 1-5 -vuotiaiden lasten päivähoitotarpeeseen.

Investointimenot:

- Tammelan päiväkodin peliareena

Muuta:

- Vuosien 2016 ja 2017 aikana päivähoitopaikkojen saatavuus ja riittävyys on turvattu väestöennusteen mukaan nykyisellä vakituisella henkilökunnalla.
- Varhaiskasvatuksessa on vuosien 2013-2014 eläköitymistien jälkeen täyttämättä kolme päivähoitajan työ-suhdetta. Nämä työsuhteet on täytetty henkilöstötarpeen vuoksi määräaikaisilla työntekijöillä.
- Varhaiskasvatustilaluonnoksessa on suunniteltu hoitoaikaperustaista asiakasmaksua, joka edellyttää lait-teistohankintoja.

Koulutoimi

Strategiset päämäärät	Kriittiset menestystekijät	Arviointikriteerit/lähtötaso	Muutos		Kehittämistoimenpiteet 2015-2017
			Lähtötaso	Tavoite 2017	
Vaikuttavuus:					
Elinvoimaiset kylät ja taajamat	Kattava ja pedagogisesti tehokas kouluverkko	4 luokka-asteen opetusryhmien määrä	3	0	Selvitetään vaihtoehtoja, jolla tulokseen päästään.
Prosessit ja rakenteet:					
Palveluiden tuottamisen monikanavaisuus	Yhteistyö kylien kanssa ja paikallisten yrittäjien osaamisen hyödyntäminen opetuksessa	Kumppaneiden määrä/koulu	0-1	2-3	Yrityskummitoiminta vakiinnutetaan osaksi koulun pedagogista toimintaa.
Palvelurakennemuutostukseen varautuminen	Seudullinen yhteistyö	Mukana seudullisissa yhteistyöryhmissä	5	7-8	Huolehditaan siitä, että koulujen edustus tulee yhteistyöryhmiin mukaan.
Osaaminen ja uudistuminen:					
Demokraattinen johtaminen	Jaettu johtajuus	Henkilöstö mukana asioiden valmistelussa		Säännöllisesti	Lukuvuosittain sovitaan koulun sisäiset tiimit ja niiden vastualueet.
Henkilöstön työnpanoksen joustava hyödyntäminen Työtehtävien kierto	Työkierto	Kierrossa olevien työntekijöiden määrä	0/v	3/v	Pyritään lisäämään kiinnostusta työkiertoon
	Verkko-opetusmahdollisuuksien hyödyntäminen	Koulut käyttävät säännöllisesti e-materiaaleja	vaihtelevasti	kaikissa opetusryhmissä	Sovitaan ohjelmistojen ja e-materiaalien perusvarustus.
	Monipuoliset opetusmenetelmät	Omaehtoisien Koulutuspäivien määrä/vuosi/opettaja	0,3	0,6	Kehityskeskusteluissa käydään läpi kehittämistarpeet ja sovitaan koulutuksesta.
	Opetussuunnitelmauudistus	Prosessin kulku	Käynnistynyt	Valmis	Tehdään seudullisena yhteistyönä.
Talouden ja resurssien hallinta:					
Talouden tasapainottaminen	Hallittu kustannuskehitys	Kasvu alle valtakunnallisen tason	Tammela 3,7 % Valtakunnallinen 4,4 % (v.2011-12)	3 %	Toiminta sopeutetaan kunnan taloudelliseen liikkumavaraan

Määrärahat

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
6 146 606	6 329 513	Menot	6 451 361	6 451 361	6 451 000	6 451 000
	3,0 %	Muutos	1,9 %	1,9 %	0,0 %	0,0 %
186 560	134 950	Tulot	176 850	176 850	177 000	177 000
	-27,7 %	Muutos	31,0 %	31,0 %	0,1 %	0,0 %
5 960 046	6 194 563	NETTO	6 274 511	6 274 511	6 274 000	6 274 000
	3,9 %	Muutos	1,3 %	1,3 %	0,0 %	0,0 %

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
718	Peruskoululaiset	700	700	700	700
57	Peruskoulujen opettajat	57	57	56	56
285	Peruskoulujen kuljetusoppilaat	270	270	270	270
12	Oppilashuollon työntekijät	17	17	16	16
13	Yhteisten koulujen oppilaat	10	10	10	10

Suunnitelman mukaiset poistot

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
60 771	Poistot ja arvonalentumiset	58 068	58 068	57 402	43 272

Perustelut

Toiminnalliset muutokset:

- tieto- ja viestintäteknikan käytön laajentaminen

Henkilöstömuutokset:

- kaksi koulunkäynnin ohjaajaa lv. 2015-2016

Investointimenot:

- Täydennetään ja uusitaan kalustoa
- Myllykylän koulun saneeraus

Muu koulutus

Määrärahat

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
229 247	275 102	Menot	244 896	244 896	245 000	245 000
	20,0 %	Muutos	-11,0 %	-11,0 %	0,0 %	0,0 %
229 247	275 102	NETTO	244 896	244 896	245 000	245 000
	20,0 %	Muutos	-11,0 %	-11,0 %	0,0 %	0,0 %

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
40	Musiikkiopiston opiskelijoita	40	40	40	40
2	Musiikkileikkikoulun ryhmiä	2	2	2	2
24	Kuvataidekoulun opiskelijoita	24	24	24	24
11 000	Kansalaisopiston opiskelijatunnit	11 500	11 500	11 500	11 500
115	Lukion opiskelijoita	120	120	115	115

Perustelut

Henkilöstömuutokset:

- ei muutoksia

Investointimenot:

- ei muutoksia

Muuta:

- Musiikkiopiston yksikköhintojen tarkistus

Vapaa-aikatoimi

Toiminta-ajatus: Kattavat kulttuuri-, kirjasto-, nuoriso- ja liikuntapalvelut sekä asianmukaiset toimintaympäristöt edistävät kaikenikäisten kuntalaisten hyvinvointia, viihtyvyyttä ja terveitä elämäntapoja sekä luovat kuntalaisille mahdollisuuksia toteuttaa itseään

Yhteistyössä paikallisten ja seudullisten toimijoiden kanssa toteutetut vapaa-ajan palvelut aktivoivat kuntalaisia toimimaan ja vaikuttamaan lisäten yhteisöllisyyttä ja elämän hallintaa.

Visio 2030: Kylvämme elinikäisen oppimisen siemenen ja riemun tehdä kulttuuria itse.

Strategiset päämäärät	Kriittiset menestystekijät	Arviointikriteerit/ lähtötaso	Muutos		Kehittämistoimenpiteet 2015-2017
			Lähtötaso	Tavoite 2017	
Vaikuttavuus: Elinvoimaiset kylät ja taajamat	Vapaa-aikatoimen lähipalvelut ovat laadukkaat ja kattavat	Tilojen riittävyys ja kunto Ikäihmisten vapaa-ajanpalvelut	Kirjaston pinta-ala 46m ² / 1000 as Ryhmien määrä 17	Kirjaston pinta-ala 100m ² / 1000 as Ryhmien määrä 20	Uuden pääkirjaston rakentaminen Innovaattori, seniorihanke, kulttuurin kuviot Seniorisalin rakentaminen Liikuntakeskuksen kehittäminen Palveluiden kehittäminen hankkeiden avulla: Ilves óreitti/ Hamk, Innovaattori, Ikä ei ole este Seniorisali 2016 Liikuntakeskus 2015- Liikuntastrategia 2016-2019 Alueellinen kulttuuristrategia 2016
Prosessit ja rakenteet: Palveluiden tuottamisen monikanavaisuus Palvelurakenneuudistukseen varautuminen	Vapaa-aikatoimen palveluja tuotetaan osittain yhteistyössä yksityisten, yhdistysten ja yritysten sekä kunnan muiden toimialojen kanssa, myös seudullista yhteistyötä hyödyntäen Toimintatapojen yhtenäistäminen	Lähiliikunta-paikkojen hoito Nuorisotilan ylläpito Kulttuuritapahtumat Urheilijoiden pal-kitsemisperiaatteet, avustusten jako	7 3 45 Erilaiset periaatteet	9 4 55 Yhtenäiset periaatteet	Kirjaston ja yhdistysten yhteiset tilaisuudet Kulttuurin Road Show 2015 yhteistyössä kulttuuriyhdistys Kuvion kanssa

Osaaminen ja uudistuminen:					
Demokraattinen johtaminen	Asiakkaiden osallistaminen palvelujen kehittämiseen	Keskustelutilaisuuksien / kyselyjen määrä	1 / v	3 / v	Asiakkaiden osallistaminen palvelujen kehittämiseen Louna-kirjastojen uudet kotisivut: asiakkaiden osallistaminen sisällöntuotantoon
Talouden ja resurssien hallinta:					
Talouden tasapainottaminen	Vapaa-aikatoimen tilojen käytön tehostaminen	Tilojen käyttöaste	60 %	70 %	Aktiivinen markkinointi

Määrärahat

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
999 074	1 062 131	Menot	1 069 187	1 069 187	1 066 000	1 066 000
	6,3 %	Muutos	0,7 %	0,7 %	-0,3 %	0,0 %
115 579	104 020	Tulot	101 270	101 270	101 000	101 000
	-10,0 %	Muutos	-2,6 %	-2,6 %	-0,3 %	0,0 %
883 494	958 111	NETTO	967 917	967 917	965 000	965 000
	8,4 %	Muutos	1,0 %	1,0 %	-0,3 %	0,0 %

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
160	Työllistettäviä nuoria	165	165	165	165
1 700	Nuorisotyön ohjaustunnit	1 800	1 800	1 800	1 800
5 300	Kulttuuritilaisuuksiin osallistujat	5 400	5 400	5 400	5 400
35 500	Kirjastossa käynejä	36 000	36 000	36 500	37 500
73 500	Kirjastoaineiston lainat	76 000	76 000	77 000	79 000
900	Liikunnanohjaustunnit	950	950	950	950

Suunnitelman mukaiset poistot

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
49 102	Poistot ja arvonalentumiset	56 248	56 248	51 420	41 264

Perustelut

Kirjastotoimi

Toiminnalliset muutokset

Yhteistyötä yhdistysten kanssa jatketaan ja lisätään mm. seniorihankkeesta saatujen kokemusten pohjalta. Aloitetaan kirjastonkäyttöä leikkilisesti opettava kirjaleikki eskari-ikäisille. Kirjastoauton toimintaa kehitetään Innovaattori-hankkeesta saatujen ideoiden pohjalta. Järjestetään ohjelmaa kirjastoautotoiminnan 50-vuotisjuhlan kunniaksi.

Investointimenot

Uusi kirjastojärjestelmä 2015

Liikuntatoimi

Toiminnalliset muutokset

Ikäihmisten tasapainokoulut ó seniorijumput
Liikkuvat koulut ja päiväkodit- hanke
Ilvesreitti-lapsiperheille hanke

Investointimenot

Beachvolley kenttä 2015
Seniorikuntosali 2016

Nuorisotoimi

Toiminnalliset muutokset

Kylien nuorisotoiminnan kehittäminen
Etsivä nuorisotyö
Mustialan vapaa-ajan ohjaus 3 h /vko

Investointimenot

Manttaalin graffitiseinä 2015
Oksjärven luontopolku 2015

Kulttuuritoimi

Toiminnalliset muutokset

Kulttuuriyhteistyön lisääminen seutukunnalla (Kulttuuriyhdistys Kuvio)
Tannisen Museo, museon näyttelyn järjestäminen ja museon avaus 2015

Henkilöstömuutokset

Seutukunnallinen kulttuurituottaja (Kulttuuriyhdistys Kuvio)

TEKNINEN OSASTO

Toiminta-ajatus-perustehtävä: Tekninen toimi vastaa kunnan maankäytön suunnittelusta, rakentamisesta ja sen valvonnasta, ympäristöasioista, kiinteistöjen hoidosta, teknisten verkostojen ylläpidosta sekä vesihuollosta. Toiminnot sovitetaan yhteen siten, että ympäristö on turvallinen, viihtyisä ja elinkeinoelämää houkutteleva.

Visio 2030: Kaavoitus ja ympäristöasiat on hoidettu keskustaajamassa ja kehittyvissä kylissä niiden ominaispiirteitä ja vetovoimatekijöitä hyödyntäen. Teknisen toimen palvelut ovat toimivia ja taloudellisesti hoidettuja.

Yhdyskuntapalvelut

Strategiset päämäärät	Kriittiset menestystekijät	Arviointikriteerit/lähtötaso	Muutos		Kehittämistoimenpiteet 2015-2017
			Lähtötaso	Tavoite 2017	
Vaikuttavuus: Elinvoimaiset kylät ja taajamat	Kaavoituksella luotu hyvä tonttivaranto yrittämiseen ja asumiseen Ranta-alueiden hyödyntäminen niin asumiseen kuin virkistystoimintaan Kylien yleiskaavoitus	Myytyjen tonttien määrä/vuosi Valmistuvien kaavojen määrä/vuosi Yleiskaavan valmistuminen	2 1	10 3	Tonttien markkinointitoimenpiteitä vähintään 2 kpl vuoden aikana Keskitytään kaavoituksessa kylien yleiskaavojen valmiiksi saattamiseen Sukula-Häiviä, Saari-Kaukola-Ojainen-Porras ja Letku ensin valmiiksi Oikeusvaikutteisen osayleiskaavan laatiminen Torron kylän alueelle
Ympäristö- ja kulttuuriarvoista jalostetaan elinkeinotoimintaa	Elinkeinotoiminnan ja ympäristön yhteensovittaminen	Ympäristön tila	Ei kaavaa	Kaava lainvoimainen	Ympäristö- ja kulttuuriarvoista muodostuvan elinkeinon edistäminen mm. kaavoituksessa ja hankkein

Prosessit ja rakenteet:					
Palveluiden tuottamisen monikanavaisuus	Sähköisen asioinnin kehittäminen	Sähköisesti tulleiden hakemusten määrä	0	vähintään 10 %	Pääosa hakemuskalotteista netissä täytettäväksi ja mahdollisuus lupien hakemiseen sähköisesti. Myös henkilökohtaisen palvelun on oltava mahdollista ilmoitettuina toimistokalotteina. Rutiinilupien hakemisesta mahdollisimman paljon ohjeistusta nettiin. Kokouslistojen, -pöytäkirjojen ja -materiaalin sähköisesti toimittamista edistetään.
Palvelurakennemuutostukseen varautuminen	Seudullisen yhteistyön lisääminen teknisessä ja ympäristötoimissa niiltä osin kuin siitä on hyötyä	yhteistyöalueiden ja hankkeiden määrä	3	10	Seudullisen yhteistyön kehittäminen laaditun selvityksen ja tehtyjen päätösten mukaisesti.
Osaaminen ja uudistuminen:					
Demokraattinen johtaminen	Tiedon kulun ja asioiden valmistelun parantaminen ilman hallinnollisen byrokratian lisäämistä.	Yhteisten palaverien määrä/kk Valmisteltavien asioiden määrä/kk	2 2	2 10	Osastopalaverien pitäminen kahden viikon välein ja niihin mukaan myös asioiden valmistelua. Valmistelussa jostavien työneuvottelujen lisääminen virallisten kokousten sijaan.
Henkilöstön työpanoksen joustava hyödyntäminen	Henkilöstön vahvuuksien hyödyntäminen kunnan tasolla ja seudullisesti.	Osaamiskartoitus	0	1	Laaditaan teknisen sektorin seudullinen osaamiskartoitus.
Talouden ja resurssien hallinta:					
Strategiset kehittämissuunnitelmat Talouden tasapainottaminen	Toiminnot sopeutetaan talouden ja henkilöstön resursseihin.	Hankkeiden määrä/v	3	0	Ympäristöpuolelle ei haeta uusia hankkeita eikä vedetä muitakaan kuntien yhteishankkeita.

		Aputyövoiman määrä	0	1	Otetaan tarpeen mukaan kesäharjoittelija ympäristötoimen tai kaavoituksen aputyövoimaksi.
		Rakennustarkastajien määrä	1,5	1	Työllisyyspoliittisena toimenpiteenä palkataan kesän ajaksi henkilö vieraslajien torjuntaan Rakennusvalvonta hoidetaan yhden tarkastajan avulla tai seudullisesti Resurssien maksimoimiseksi otetaan tarvittaessa käyttöön viralliset vastaanottoajat, jolloin aikaa vapautuu asiakaspalvelusta muuhun työhön

Määrärahat

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
1 289 491	1 380 728	Menot	1 363 887	1 363 887	1 367 000	1 370 000
	7,1 %	Muutos	-1,2 %	-1,2 %	0,2 %	0,2 %
158 329	136 310	Tulot	114 810	114 810	120 000	120 000
	-13,9 %	Muutos	-15,8 %	-15,8 %	4,5 %	0,0 %
1 131 162	1 244 418	NETTO	1 249 077	1 249 077	1 247 000	1 250 000
	10,0 %	Muutos	0,4 %	0,4 %	-0,2 %	0,2 %

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
210	Rakennusluvut	210	210	210	210
20	Poikkeusluvut	20	20	20	20
20	Korjausavustuspäätökset	20	20	20	20
3	Maa-ainesluvut	3	3	3	3
3	Ympäristöluvut	3	3	3	3
5	Suunnittelutarveratkaisut	5	5	5	5
130	Ilmoitukset / muutospäätökset	130	130	130	130
293	Avustettavat tiet / km	293	293	293	293
13,5	Hoidettavat puistoalueet / ha	13,5	13,5	13,5	13,5
1,7	Venesillan leirintäalue / ha	1,7	1,7	1,7	1,7
48	Saaren kansanpuisto / ha	-	-	-	-
29,7	Kadut ja tiet / km	29,7	29,7	29,7	29,7

Suunnitelman mukaiset poistot

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
679 642	Poistot ja arvonalentumiset	753 666	753 666	746 188	643 668

Perustelut

Toiminnalliset muutokset:

Rakennusvalvonnassa on vain yksi rakennustarkastaja vuoden alusta lukien. Hanketyöntekijän työ loppuu vuoden alkupuolella.

Kirkkokuiston kunnostus torialueen ympäristöstä lisää hoidettavan viheralueen määrää. Uusia katuja ei ole tarkoitus rakentaa vaan ainoastaan kunnostaa olemassa olevia.

Saaren kansanpuiston hoitovastuu siirtyy vuoden alusta Forssan kaupungille. Siirrolla ei ole vaikutusta kustannuksiin.

Investointimenot:

Erillisen suunnitelman mukaan

Kiinteistötoimi

Strategiset päämäärät	Kriittiset menestystekijät	Arviointikriteerit/ lähtötaso	Muutos		Kehittämistoimenpiteet 2015-2017
			Lähtötaso	Tavoite 2017	
Vaikuttavuus: Seudullisen työpaikkakehityksen ja elinkeinotoiminnan aktivointi	Paikallisten yrittäjien käyttäminen mahdollisuuksien mukaan tavara- ja palveluhankinnoissa	Paikallisesti hankittujen tavaroiden ja palvelujen määrä.	80 %	90 %	Tarjouspyyntöjen muotoilu paikallista yritystoimintaa tukeviksi hankintalain puitteissa. Hyödynnetään yrittäjien hankintasiamiehen palveluita. Yritysten informointi hankinnoista sähköpostilistojen avulla. Puitetarjousten pyytäminen 2 vuoden välein tavara ja palveluhankinnoista.
Elinvoimaiset kylät ja taajamat	Energian tuotannossa siirtyminen paikallisen energian käyttöön ja energiaa ja ympäristöä säästävään tekniikkaan	Öljyllä ja suoralla sähköllä lämmitettyjen kiinteistöjen määrä	öljyllä 6 kpl suora-sähköllä 1 kpl	öljyllä 4 kpl suora-sähköllä 0 kpl	Ruisluodon palvelukeskuksen energian tuotannossa siirrytään pois öljyn käytöstä

Prosessit ja rakenteet:					
Palveluiden tuottamisen monikanavaisuus	Palveluja tuotetaan kustannustehokkaasti yhteistyössä yksityissektorin kanssa	Itse tuotettujen palvelujen osuus	90 %	80 %	Tuotetaan kustannustehokkaasti kunnan ydintoimintoihin liittyviä palveluja ja tarvittaessa ostetaan lisäpalveluja yksityiseltä sektorilta.
Palvelurakennemuutostukseen varautuminen	Sähköisten palvelujen ja sovellusten hyödyntäminen yhteydenpidossa ja seurannassa	Sovellusten käyttöön otto	70 %	90 %	Paikallisia yrityksiä informoidaan mahdollisista palvelujen ostopista. Rakennuksien huollossa ja kunnossapidossa kehitetään sähköistä kokonaisuudenhallintaa.
	Yhteistyö naapurikuntien kanssa.	Yhteishankinnat	50 %	70 %	Tehdään yhteistyötä esim. tavara- ja palveluhankintojen kilpailuttamisessa.
Osaaminen ja uudistuminen:					
Demokraattinen johtaminen	Tarpeen mukaiset tila- ja talonmiespalvelut	Itse tuotettujen palvelujen osuus	90 %	90 %	Tarpeettomat toimitilat pyritään myymään ulkopuolisille. Talonmiespalvelut mitoituksen mukaan
Henkilöstön työpanoksen joustava hyödyntäminen	Osaava ja asiantunteva oma henkilöstö, jota tarvittaessa avustaa palvelujen tuottamisessa yksityissektorin työvoima.				Tuotetaan kustannustehokkaasti kunnan ydintoimintoihin liittyviä palveluja ja tarvittaessa ostetaan lisäpalveluja yksityiseltä sektorilta.
Talouden ja resurssien hallinta:					
Strategiset kehittämissuunnitelmien toteuttaminen	Suunnitelmallinen kiinteistöjen kunto- ja kunnossapitoseuranta.				Kiinteistöjen kunnossapitotietojen päivittäminen sähköiseen järjestelmään ja kunnossapitotoimenpiteiden suorittaminen kustannustehokkaasti vuosittain kunnan ja yksityisen sektorin yhteistyönä.
Talouden tasapainottaminen					

Määrärahat

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
1 349 479	1 401 691	Menot	1 436 895	1 436 895	1 440 000	1 445 000
	3,9 %	Muutos	2,5 %	2,5 %	0,2 %	0,3 %
1 266 540	1 327 630	Tulot	1 499 868	1 499 868	1 500 000	1 505 000
	4,8 %	Muutos		13,0 %	0,0 %	0,3 %
82 939	74 061	NETTO	-62 973	-62 973	-60 000	-60 000
	-10,7 %	Muutos	-185,0 %	-185,0 %	-4,7 %	0,0 %

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
22 317	Toimitilat / m ²	22 317	22 317	22 317	22 317
24 182	Rakennusalat / m ²	24 182	24 182	24 182	24 182

Suunnitelman mukaiset poistot

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
637 194	Poistot ja arvonalentumiset	697 706	697 706	696 560	712 006

Perustelut

Suunnitelmavuosilla on Myllykylän koulun remontti / laajennus, mutta sen toteutumisesta ei ole varmuutta ja suoritteet on pidetty entisinä.

Toiminnalliset muutokset:

Ruisluodon lämmitysjärjestelmä muuttuu lämpöyrittäjälle ja kotimaiselle polttoaineelle.

Investointimenot:

Erillisen suunnitelman mukaan.

Liiketoiminta

Strategiset päämäärät	Kriittiset menestystekijät	Arviointikriteerit/ lähtötaso	Muutos		Kehittämistoimenpiteet 2015-2017
			Lähtötaso	Tavoite 2017	
Vaikuttavuus: Seudullisen työpaikkakehityksen ja elinkeinotoiminnan aktivointi	Yritystilojen ja ó tonttien tarjonta. Paikallisten yritysten käyttäminen	Yritystilojen määrä m ²	2 877 m ²	1 378 m ²	Kunta vuokraa tai myy yritystiloja. Yritysten informointi sähköpostilistojen avulla Puun myynnissä otetaan hinnan lisäksi huomioon ostajayrityksen paikallisten koneyrityksien käyttö
Elinvoimaiset kylät ja taajamat	Kylien vesihuollon tukeminen	Avustuksen määrä, p	100 000 p	100 000 p	Vesihuoltoavustuksen määrä pidetään vähintään ennallaan
Prosessit ja rakenteet					
Palveluiden tuottamisen monikanavaisuus	Myytavien tuotteiden / kohteiden markkinointi				Tonttien ja kiinteistöjen myynti niin perinteisesti kuin suosittuja sähköisiä kanavia hyödyntäen
Palvelurakennemuutostukseen varautuminen	Asiantuntijapalveluiden ostaminen				Ostetaan kustannustehokkaasti asiantuntijapalveluja, jotka eivät kuulu omaan ydintoimintaan
Osaaminen ja uudistuminen:					
Demokraattinen johtaminen	Pitkän aikavälin suunnitelma, jota toteutetaan sitoutuneesti.	Suunnitelman mukaan toteutuvat toimenpiteet	-	90 %	Päivitetään pitkän aikavälin suunnitelma mm. kiinteistöjen kuntokartoi- tuksiin ja kunnan ydintoimintoihin suhteuttaen.
Talouden ja resurssien hallinta:					
Strategiset kehittämissäpanostukset Talouden tasapainottaminen	Asuntojen ja muiden tilojen vuokrien tulee kattaa käyttökulut.	Vuokratulojen osuus käyttökuluista	90 %	120 %	Asuntojen ja muiden tilojen vuokria on korotettava käyttökulujen mukaan siten, että varaudutaan myös tuleviin korjaustarpeisiin

	Rakennuksista on oltava pitkän aikavälin hoito- ja käyttösuunnitelmat sekä arvioitava kiinteistön tarpeellisuus kunnan toiminnoille.	Tarpeellisuus- ja kuntoarviot laadittu	-	100 %	Arvioidaan kaikkien kunnan kiinteistöjen tarve suhteutettuna kunnan ydintoimintoihin, rakennusten kuntoon ja tulevaisuudenennusteeseen.
	Kunnalla ei tule olla omistuksessa toiminnan kannalta tarpeettomia ja tuottamattomia kiinteistöjä.	Tarpeettomien kiinteistöjen määrä	5 kpl	0 kpl	Tarpeettomiksi arvioiduista kiinteistöistä laaditaan kuntokartoitus ja laitetaan myyntiin tällaiset tilat, kuten Portaan terveystalo, ja Martinpellon liikehuoneisto.

Määrärahat

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
803 234	757 353	Menot	742 890	742 890	750 000	750 000
	-5,7 %	Muutos	-1,9 %	-1,9 %	1,0 %	0,0 %
1 026 941	1 178 403	Tulot	1 114 350	1 114 350	1 050 000	1 050 000
	14,7 %	Muutos	-5,4 %	-5,4 %	-5,8 %	0,0 %
-223 707	-421 050	NETTO	-371 460	-371 460	-300 000	-300 000
	88,2 %	Muutos	-11,8 %	-11,8 %	-19,2 %	0,0 %

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
554	Metsienhoito / ha	544	544	544	544
5 736	Asunnot / m ²	5 736	5 736	5 736	5 736
2 684	Muut tilat / m ²	2 082	2 082	2 082	2 082

Suunnitelman mukaiset poistot

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
170 660	Poistot ja arvonalentumiset	175 554	175 554	174 508	182 946

Perustelut

Toiminnalliset muutokset:

Tilojen ja tulojen määrä riippuu siitä, saadaanko Häiviän päiväkotia tai Martinpellon liikehuoneistoa vuoden aikana myytyä.

Investointimenot:

Erillisen suunnitelman mukaan

RUOKA- JA PUHDISTUSPALVELUT

Toiminta-ajatus: Tuottaa ravitsemussuositusten mukaisia ja turvallisia ateriapalveluja taloudellisesti ja tehokkaasti asiakkaiden yksilöllisyys huomioon ottaen. Tuottaa laadukkaita ja taloudellisia puhdistuspalveluita kunnan kiinteistöissä. Tukee muiden toimintayksiköiden perustehtävää sisäinen yrittäjyys ajatustapana.

Visio 2030: Ruoka- ja puhdistuspalvelut tuottavat edullisia, laadukkaita ja palvelusopimusten mukaisia tukipalveluita kunnan muille toimintayksiköille.

Strategiset päämäärät	Kriittiset menestekijät	Arviointikriteerit/lähtötaso	Muutos		Kehittämistoimenpiteet 2015-2017
			Lähtötaso	Tavoite 2017	
<p>Vaikuttavuus:</p> <p>Seudullisen työpaikkakehityksen ja elinkeinotoiminnan aktivointi</p> <p>Elinvoimaiset kylät ja taajamat</p>	<p>Oma laadukas ja tehokas toiminta</p> <p>Lähiruuan käytön lisääminen</p> <p>Puhdistuspalveluiden kustannukset</p>	<p>Kunnan oma organisaatio</p> <p>Lähiruuan määrä tukkuostoista</p> <p>p/m2/vuodessa</p>	<p>oma organisaatio</p> <p>10 % tukkuostoista lähiruokaa</p> <p>25,50 p/m2/v</p>	<p>oma organisaatio</p> <p>15 % tukkuostoista lähiruokaa</p> <p>25,00 p/m2/v</p>	<p>Organisaation ja toiminnan jatkuva kehittäminen</p> <p>Ruokalistojen ja ohjeiden kehittäminen lähiruokatukun tuotteita hyödyntäen</p> <p>Perussiivousten ja sijaisjärjestelyjen tarkoituksenmukainen tehostaminen</p>
<p>Prosessit ja rakenteet:</p> <p>Palveluiden tuottamisen monikanavaisuus</p> <p>Palvelurakennemuutostukseen varautuminen</p>	<p>Ruoka- ja puhdistuspalvelut tuottavat tarpeenmukaisia ja kilpailukykyisiä tukipalveluita kunnan muille toimialoille sekä Forssan seudun hyvinvointikunta-yhtymälle seudullista yhteistyötä hyödyntäen</p> <p>Kuntarakenne- ja keittiöverkkoselvityksen valmistelun seuranta</p> <p>Aromi tuotannon ohjausohjelman käytön kehittäminen</p>	<p>Asiakastytyväisyys kyselyt joka toinen vuosi</p>	<p>Ei ole toteutettu</p>	<p>Palvelujen yleisarvio HYVÄ 4</p>	<p>Sähköisten asiakastytyväisyyskyselyjen hyödyntäminen seudullisesti</p> <p>Keittiöverkkoselvityksen edellyttämät toimenpiteet</p> <p>Aromi tuotannon ohjausohjelman kokonaisvaltainen seudullinen käyttö</p>

Osaaminen ja uudistuminen:					
Demokraattinen johtaminen	Henkilöstön täydennyskoulutus	1-2 koulutuspäivää vuodessa/ työntekijä	1 pv/vuosi	2 pv/vuosi	Täydennyskoulutusten järjestäminen ammattiryhmittäin omassa kunnassa
Henkilöstön työpanoksen joustava hyödyntäminen	Säännölliset kehityskeskustelut	Kehityskeskustelu kerran vuodessa. Jokaisella työntekijällä vähintään 2 kohdetta, joissa osaa työskennellä	Kerran vuodessa	Kerran vuodessa	Kehityskeskustelujen tulosten systemaattinen hyödyntäminen
	Osaamisen laajentaminen ja työnsiirto		n. 80 % työntekijöistä osaa 2 kohdetta	n. 95 % työntekijöistä osaa 2 kohdetta	Työntekijöiden perehdyttämisen kehittäminen ja sijaislista
Talouden ja resurssien hallinta:					
Strategiset kehittämisspanostukset	Palvelujen tuotteistamien ja hinnoittelu. Palvelusopimukset	Palvelujen tuotteistus ja palvelusopimukset	Palveluja ei ole tuotteistettu.	Ulkoiset palvelut on tuotteistettu ja palvelusopimukset tehty	Toimivan mallin kehittäminen tuotteistukseen ja hintojenlaskentaan
Talouden tasapainottaminen	Säännöllinen taloudenseuranta yksiköissä	Kuukausittain	Puoli-vuosittain	Kuukausittain	Pro Economican raporttien hyödyntäminen yksiköissä ja korjaavista toimitatavoista sopiminen

Määrärahat (Ruokapalvelut)

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
1 204 814	1 285 147	Menot	1 363 015	1 363 015	1 363 015	1 363 015
	6,7 %	Muutos	6,1 %	6,1 %	0,0 %	0,0 %
1 204 814	1 285 147	Tulot	1 363 015	1 363 015	1 363 015	1 363 015
	6,7 %	Muutos	6,1 %	6,1 %	0,0 %	0,0 %
0	0	NETTO Muutos	0	0	0	0

Määrärahat (Puhdistuspalvelut)

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
437 127	717 480	Menot	700 799	700 799	700 799	700 799
	64,1 %	Muutos	-2,3 %	-2,3 %	0,0 %	0,0 %
437 127	717 480	Tulot	700 799	700 799	700 799	700 799
	64,1 %	Muutos	-2,3 %	-2,3 %	0,0 %	0,0 %
0	0	NETTO Muutos	0	0	0	0

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
150 000	Koulukeskuksen keittiö	125 000	125 000	125 000	125 000
18 000	Portaan keittiö	22 000	22 000	22 000	22 000
15 000	Riihivalkaman keittiö	40 000	40 000	40 000	40 000
47 000	Päiväkodin keittiö	46 000	46 000	45 000	45 000
120 000	Ruisluodon keittiö	120 000	120 000	120 000	120 000
5 000	Teuron keittiö	4 200	4 200	4 200	4 200
18 000	Tammikartanon keittiö	18 000	18 000	18 000	18 000
21 000	Siivottavat alat / m ²	20 500	20 500	20 500	20 500

Suunnitelman mukaiset poistot

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
25 017	Poistot ja arvonalentumiset	17 532	17 532	21 852	24 744

Perustelut

Toiminnalliset muutokset:

- Usean siistijän eläköitymisen vuoksi, siivousalueita uudelleen järjestellään, pienempiä siivouskohteita kilpailutetaan ja toimintaa ulkoistetaan.
- Keittiöverkko selvityksen mukaisia toiminnanmuutoksia valmistellaan.

Henkilöstö:

- Henkilöstöstä eläköityy vuoden 2015 aikana kaksi siistijää.
- Ruoka- ja puhdistuspalveluissa on vuosien 2013-2014 eläköitymistien jälkeen täyttämättä kaksi siistijän ja yksi ruokapalvelutyöntekijän työsuhdetta. Nämä työsuhteet on täytetty henkilöstö-tarpeen vuoksi määräaika-aikaisilla työntekijöillä.

Investointimenot:

- Investointeihin on varattu pieni määräraha mahdollisesti vuoden aikana rikkoutuvien suurtalouskoneiden korvaamiseksi.

MUUT PALVELUT

Määrärahat

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
329 437	379 824	Menot	409 610	409 610	407 610	407 610
	15,3 %	Muutos	7,8 %	7,8 %	-0,5 %	0,0 %
786	800	Tulot	800	800	800	800
	1,7 %	Muutos	0,0 %	0,0 %	0,0 %	0,0 %
328 651	379 024	NETTO	408 810	408 810	406 810	406 810
	15,3 %	Muutos	7,9 %	7,9 %	-0,5 %	0,0 %

Suunnitelman mukaiset poistot

Arvio 2014	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
12	Poistot ja arvonalentumiset	12	12	12

Elinkeinoelämän kehittäminen

Strategiset pää- määrät	Kriittiset menes- tystekijät	Arviointikriteerit/ lähtötaso	Muutos		Kehittämistoimen- piteet 2015-2017
			Lähtötaso	Tavoite 2017	
Vaikuttavuus: Seudullisen työ- paikkakehityksen ja elinkeinotoiminnan aktivointi yritys-lä- htöisesti	Alueen vahvuuksiin pohjaava yrittämi- nen (luonto, koulu- tus, osaaminen)	Yritykset netto/v Työpaikkojen mää- rä Työttömyysaste	+ 25 + 70 8,8	+ 30/v + 40 7,5 %	Elinkeinotoiminnan kehittämisohjelma ja FSKK:n/Hamk - hankkeet ja jalkautus yrityksiin. Kyläjen yleiskaavat valmiiksi
Elinkeinopoliittinen ohjelma ja laadinta verkostona alueella	Pienyritystoiminnan tukeminen	Tonttivaranto/v	100/v	150/v	Tonttitarjonnan akti- vointi ja maan han- kinta Hyväksytyn seudulli- sen kotouttamisoh- jelman mukainen maahanmuuton to- teuttaminen.
Elinvoimaiset kylät ja taajamat	Kylissä asumisen tukeminen Yhteiskehittäminen - kylätoiminta	Kyläjen asukas- määrien kasvu Yhteistyösopimuk- set Kehittämishankkei- den määrä	2-3 1-2	+ 5 % 5	Kyläasiamiestoiminta Kyläohjelmien päivit- täminen Yhteisöllisyyden kehittäminen - Asuinvaihtoehtojen aktiivinen tarjonta

Maaseututoimi

Tehtävä: Tammelan maaseututoimi vastaa Someron kaupungilta ostetun maataloushallinnon laadun seurannasta, tukee ja kannustaa maaseudun monipuolisen elinkeinorakenteen kehittymistä ja kylien omaehtoista kehittämistä neuvonnalla sekä muilla toimenpiteillä.

Toiminta-ajatus:

Kannattavan ja monipuolisen maatalouden ja maaseutuelinkeinojen turvaaminen sekä elinvoimaisten kylien kehittäminen.

Visio 2030: Elinvoimaiselle, ikärakenteeltaan tasapainoisella maaseudulla asuu monipuolista elinkeinotoimintaa harjoittavia tyytyväisiä ihmisiä. Uusia yrityksiä perustetaan ja maatilat ovat kannattavia. Uusia asukkaita on muuttanut asumaan monipuolisia palveluita tarjoaviin, turvallisiin maaseutukyliin. Omaehtoinen kylätoiminta on aktiivista ja yhteisöt kantavat vastuuta kylän elinvoimaisuudesta ja palveluista.

Strategiset päämäärät	Kriittiset menestystekijät	Arviointikriteerit/ lähtötaso	Muutos		Kehittämistoimenpiteet 2015-2017
			Lähtötaso	Tavoite 2017	
Vaikuttavuus: Elinvoimaiset kylät	Kylien omaehtoisen kehittämistoiminnan tukeminen	Tammelan kylärahan jakaminen kylien hankkeisiin	9	10	Tuetaan kylien omaehtoista kehittämistä neuvonnalla ja Tammelan kyläry:n toimintaa tukemalla
Maataloushallinnon laatu	Uusien asukkaiden määrä	Yksityisten tonttien myynti Tammelan kylillä	1	2	Tuetaan tonttien markkinointi. Yhteismarkkinointi kunnan tonttien kanssa
	Someron kaupungilta ostettu maataloushallinto Tammelassa hyvin hoidettu	Asiakaspalvelu pidetään Tammelassa nykyisellä tasolla			
Prosessit ja rakenteet: Seudullinen yhteistyö	Hankeyhteistyötä kehitetään HAMK:n, Hämeen kylien ja Louna-Plussan kanssa	Yhteistyöhankkeiden määrä	5	6	Hyödynnetään kehittämisorganisaatioiden hankkeita Tammelassa ja suunnitellaan uusia
Osaaminen ja uudistuminen:					
Kylien kehittämisaaminen	Kehittämistyön periaatteet sekä projektiosaaminen sekä	Järjestö- sekä hankekurseille osallistuneiden määrä	0	15	Järjestetään yhdessä Tammelan kyläry:n ja kunnan vapaa-ajan toimen kanssa järjestö- sekä hankekurssi
Talouden ja resurssien hallinta: Kylien omaehtoisen kehittämis- ja talkootyön suhde kunnan panostukseen	Kylärahan määrä suhteessa toteutetun hankkeen arvoon.	Talkootyön osuus kylärahalla toteutetuista hankkeista vähintään	50%	55%	Kunnan myöntämän kylärahan osuus on oltava oikeassa suhteessa toteutettuun toimenpiteeseen

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
5	Maatilojen sukupolvenvaihdos	5	5	5	5
795	Rekisterissä olevat maatilat	795	795	795	795
8 900	Peltoa viljelyksessä / ha	9 000	9 000	9 000	9 000
225	Toimivat maatilat	215	215	205	200
225	Peltoalaan perustuvat tukihakemukset	225	225	230	230
3	Luopumistukihakemukset	5	5	5	5
5	Satovahinkohakemukset	5	5	5	5
1	Hirvivaikohakemukset	1	1	1	1
1	Maatalouden investointitukihakemukset	10	10	10	10
5	Maaseudun puutarha- ja pienyritystukihakemukset	5	5	5	5
20	Investointi- ja kehittämisavustukset puutarhoille ja pienyrityksille, 1 000 p	20	20	20	20

Perustelut

Toiminnalliset muutokset:

Ei merkittäviä muutoksia. Tammelan kunta sekä Forssan kaupunki ovat ostaneet vuoden 2013 alusta maaseutuelinkeinoviranomaispalvelut Someron kaupungilta. Alueellinen maaseutuhallintoyksikkö kuuluu Someron kaupungin organisaatiossa hallinto- ja taloustoimeen. Maaseutuhallinnosta vastaa Someron kaupungin maaseutulautakunta.

Maaseutuhallintopalveluja toteutetaan sopimuksen mukaan kaikkien sopimuskuntien alueella lähipalveluna, Tammelassa ja Forssassa palvelupisteet säilyvät toistaiseksi nykyisellään. Luovuttavat kunnat vastaavat kukin osaltaan palvelujen tarjoamiseen tarvittavien omien toimipisteistään kaikista kustannuksista (vuokra, siivous, kiinteät tietoliikenneyhteydet yms. ja niihin liittyvät ylläpitokulut). Asiaan liittyvät muut yksityiskohdat on eritelty Tammelan ja Someron välisessä ostopalvelusopimuksessa.

Tammelan kunta on päättänyt ostaa maaseudun kehittämis- sekä muita palveluja Someron kaupungilta

Henkilöstö

Tammelan maaseututoimisto on osa Someron maaseutuyksikköä ja työntekijät ovat Someron kaupungin palveluksessa.

Tammelan kunta ostaa Veli-Matti Puran työpanosta yhden päivän viikosta.

VESIHUOLTO

Strategiset päämäärät	Kriittiset menestystekijät	Arviointikriteerit/ lähtötaso	Muutos		Kehittämistoimenpiteet 2015-2017
			Lähtötaso	Tavoite 2017	
Vaikuttavuus: Seudullisen työpaikkakehityksen ja elinkeinotoiminnan aktivointi	Haja-asutuksen vesihuollon edistäminen ja järkevän yhdyskuntarakenteen muodostaminen kaavoituksen ja vesihuollon yhteistyönä.	Kunnan kiinteistöjen kuulumisen vesihuollon piiriin	55 %	63 %	Porras-Forssa vesihuoltolinjan rakentaminen Forssan vesihuolto-liikelaitoksen ja Jokioisten kunnan kanssa
Elinvoimaiset kylät ja taajamat	Vesihuollon turvallisuuden parantaminen ja ympäristökuormituksen vähentäminen	Paikallisten puhdistamoiden vähentäminen	1 kpl	0 kpl	Liesjärven siirtoviemäriin rakentaminen ja puhdistamon poistaminen käytöstä
Prosessit ja rakenteet					
Palveluiden tuottamisen monikanavaisuus	Sähköinen asiointi vesihuollossa	Osuus asiointiliikenteestä	39 %	60 %	Käyttäjät ohjataan käyttämään Web-palvelua mittarilukemien ilmoittamiseen.
Palvelurakennemuutosten varautuminen	Seudullisesti hoidettu vesihuolto	Seudullinen vesihuolto	0 kpl	1 kpl	Seudullisen vesihuoltoyhtiön perustaminen
Osaaminen ja uudistuminen:					
Demokraattinen johtaminen	Pitkän aikavälin suunnitelma, jota toteutetaan sitoutuneesti	Suunnitelman mukaan toteutuvat toimenpiteet	-	90 %	
Henkilöstön työpanoksen joustava hyödyntäminen	Asiantunteva ja osaava henkilöstö ja vesikatkojen hallinta				Rekrytoitava nuorempi asentaja ja verkostokartat saatava mukana kuljetettavalle näyttölaitteelle
Talouden ja resurssien hallinta:					
Strategiset kehittämispanostukset	Vesihuolto on hoidettu kustannusvastaavasti	Vesihuollon tuotto suhteessa kuluihin	31 %	100 %	Vesihuollossa pyritään positiiviseen tulokseen
Talouden tasapainottaminen	Vuotovesien vähentämien	Saneerauksen määrä/v	150 m	500 m	Betoniviemärien saneeraukset vuosittain Vesijohtoverkoston venttiilien uusiminen ja runkoputkistojen osittainen uusiminen Kaukoluettavien vesimittarien asentaminen verkoston solmukohtiin

Määrärahat

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
443 926	430 271	Menot	461 975	461 975	450 000	450 000
	-3,1 %	Muutos	7,4 %	7,4 %	-2,6 %	0,0 %
757 400	701 700	Tulot	718 020	718 020	720 000	720 000
	-7,4 %	Muutos	2,3 %	2,3 %	0,3 %	0,0 %
-313 474	-271 429	NETTO	-256 045	-256 045	-270 000	-270 000
	-13,4 %	Muutos	-5,7 %	-5,7 %	5,5 %	0,0 %

Suoritteet

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
	Vesimäärä / m ³				
300 000	- Verkostoon pumpattu	300 000	300 000	300 000	300 000
280 000	- Laskutettu	280 000	280 000	280 000	280 000
	Jätevesimäärä / m ³				
210 000	- Jätevedenpuhdistamolle pumpattu	210 000	210 000	210 000	210 000
175 000	- Laskutettu	175 000	175 000	175 000	175 000

Suunnitelman mukaiset poistot

Arvio 2014		Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
393 882	Poistot ja arvonalentumiset	426 864	426 864	447 682	517 018

Perustelut

Toiminnalliset muutokset:

- Vesihuoltolaitoksen jäännöspääoman korko on 2 % vuonna 2015.
- Vesihuoltolaitoksen tulos pyritään saamaan lähemmäksi nollatulosta. Jäteveden käyttömaksuja korotetaan vähintään 7 %, kun Forssan vesihuoltoliikelaitos nostaa jäteveden hintaa.

Investointimenot:

- Erillisen suunnitelman mukaan

SISÄISET ERÄT

	2014	2015
Puhdistuspalvelut	717 480	521 782
Ruokapalvelut	1 227 147	861 951
Toimitila- ja talonmiespalvelut	1 325 930	993 868
ATK-palvelut	181 180	166 550
Posti-, puhelin- ja kopiointimaksut	77 606	58 895
Vesimaksut	22 240	20 750
Jättemaksut	35 060	35 770
<u>Liikuntapalvelut</u>	<u>5 720</u>	<u>3 720</u>
Yhteensä	3 592 363	2 663 286

YHTEENVETOTAULUKKO

Käyttö 2013	Arvio 2014	Ulkoinen, sisäinen	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
38 476 472	39 733 051	Menot	38 785 085	38 785 085	38 755 494	38 763 494
	3,3 %	Muutos	-2,4 %	-2,4 %	-0,1 %	0,0 %
7 854 627	8 394 946	Tulot	6 691 467	6 691 467	6 625 799	6 630 799
	6,9 %	Muutos	-20,3 %	-20,3 %	-1,0 %	0,1 %
30 621 845	31 338 105	NETTO	32 093 618	32 093 618	32 129 695	32 132 695
	2,3 %	Muutos	2,4 %	2,4 %	0,1 %	0,0 %

Tuloslaskelma 2015

	TP 2013	TA 2014	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Muutos %
Toimintatuotot					
Myyntitulot	3 829 945	4 265 860	3 743 238	3 743 238	-12,3
Maksutuotot	1 496 322	1 491 300	514 800	514 800	-65,5
Tuet ja avustukset	412 395	394 070	217 890	217 890	-44,7
Muut toimintatuotot	2 115 964	2 243 716	2 215 539	2 215 539	-1,3
Toimintatuotot yht.	7 854 627	8 394 946	6 691 467	6 691 467	-20,3
Toimintakulut					
Henkilöstökulut	-15 341 442	-15 542 371	-10 938 051	-10 938 051	-29,6
Palvelujen ostot	-18 059 169	-18 924 838	-23 893 096	-23 893 096	26,3
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-2 096 350	-2 199 617	-2 067 775	-2 067 775	-6,0
Avustukset	-1 758 074	-1 820 275	-954 935	-954 935	-47,5
Muut kulut	-1 221 438	-1 245 950	-931 228	-931 228	-25,3
Toimintamenot yht.	-38 476 472	-39 733 051	-38 785 085	-38 785 085	-2,4
TOIMINTAKATE	-30 621 845	-31 338 105	-32 093 618	-32 093 618	2,4
Verotulot	19 754 582	20 104 000	20 961 000	20 961 000	4,3
Valtionosuudet	12 989 744	12 934 503	12 823 944	12 823 944	-0,9
Rahoitustuotot ja -kulut					
Korkotuotot	8 467	4 300	2 700	2 700	-37,2
Muut rahoitustuotot	201 106	144 543	145 310	145 310	0,5
Korkokulut	-76 432	-120 000	-125 000	-125 000	4,2
Muut rahoituskulut	-171 799	-117 193	-118 160	-118 160	0,8
Rah.tuotot ja -menot yht.	-38 658	-88 350	-95 150	-95 150	7,7
VUOSIKATE	2 083 823	1 612 048	1 596 176	1 596 176	-1,0
Poistot ja arvonalentumiset					
Suunnitelman muk. poistot	-1 844 641	-2 080 568	-2 262 218	-2 262 218	8,7
Arvonalentumiset	-35 656				
TILIKAUDEN TULOS	203 526	-468 520	-666 042	-666 042	42,2
Poistoeron lis.(-) tai väh.(+)	141 399	133 980	127 572	127 572	-4,8
Varausten lisäys (-) tai vähennys (+)					
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	344 925	-334 540	-538 470	-538 470	61,0

Tuloslaskelma 2015 ó 2017

	Arvio 2014	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
Toimintatuotot	8 394 946	6 691 467 -20,3 %	6 625 799 -1,0 %	6 630 799 0,1 %
Toimintakulut	-39 733 051	-38 785 085 -2,4 %	-38 755 494 -0,1 %	-38 763 494 0,0 %
TOIMINTAKATE	-31 338 105	-32 093 618 2,4 %	-32 129 695 0,1 %	-32 132 695 0,0 %
Verotulot	20 104 000	20 961 000 4,3 %	21 443 000 2,3 %	21 844 000 1,9 %
Valtionosuudet	12 934 503	12 823 944 -0,9 %	12 600 800 -1,7 %	12 500 500 -0,8 %
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot	4 300	2 700 -37,2 %	2 700 0,0 %	2 700 0,0 %
Muut rahoitustuotot	144 543	145 310 0,5 %	145 310 0,0 %	145 310 0,0 %
Korkokulut	-120 000	-125 000 4,2 %	-125 000 0,0 %	-125 000 0,0 %
Muut rahoituskulut	-117 193	-118 160 0,8 %	-118 160 0,0 %	-118 160 0,0 %
VUOSIKATE	1 612 048	1 596 176 -1,0 %	1 818 955 14,0 %	2 116 655 16,4 %
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman muk. poistot	-2 080 568	-2 262 218 8,7 %	-2 266 485 0,2 %	-2 208 613 -2,6 %
Satunnaiset erät				
TILIKAUDEN TULOS	-468 520 -42,2 %	-666 042 32,8 %	-447 530 -79,5 %	-91 958 -79,5 %
Poistoeron lis.(-) tai väh.(+)	133 980	127 572 -4,8 %	122 016 -4,4 %	117 144 -4,0 %
Varausten lis.(-) tai väh.(+)				
Rahastojen lis.(-) tai väh.(+)				
Tilikauden ylijäämä (alijäämä)	-334 540	-538 470 -61,0 %	-325 514 39,5 %	25 186 -107,7 %

Vesilaitoksen tuloslaskelma 2015

	TP 2013	TA 2014	Ehdotus 2015	Arvio 2015
Liikevaihto	757 400	701 700	718 020	718 020
Valmiiden ja keskener. tuotteiden varastojen lisäys (+) tai väh.(-)				
Valmistus omaan käyttöön				
Liiketoiminnan muut tuotot				
Materiaalit ja palvelut				
Aineet, tarvikkeet ja tavarat				
Ostot tilikauden aikana	-46 249	-50 300	-47 300	-47 300
Varastojen lisäys (+) tai väh.(-)				
Palvelujen ostot	-305 634	-302 185	-311 023	-311 023
Henkilöstökulut				
Palkat ja palkkiot	-65 685	-52 680	-72 930	-72 930
Henkilöstösivukulut				
Eläkekulut	-10 377	-9 420	-13 150	-13 150
Muut henkilösivukulut	-3 048	-3 000	-4 170	-4 170
Poistot ja arvonalentumiset				
Suunnitelman mukaiset poistot	-367 857	-393 882	-426 864	-426 864
Arvonalentumiset				
Liiketoiminnan muut kulut	-12 933	-12 686	-13 402	-13 402
Liikelylijäämä	-54 383	-122 453	-170 819	-170 819
Rahoitustuotot ja -kulut				
Korkotuotot				
Muut rahoitustuotot	743	1 000	700	700
Korkokulut				
Korvaus jäännöspos:sta	-170 395	-115 993	-116 860	-116 860
Muut rahoituskulut				
Alijäämä ennen satunnaisia eriä	-224 089	-237 446	-286 979	-286 979
Satunnaiset tuotot ja kulut				
Satunnaiset tuotot				
Satunnaiset kulut				
Alijäämä ennen varauksia	-224 089	-237 446	-286 979	-286 979
Poistoeron lisäys (-) tai vähennys (+)	39 841	37 056	34 452	34 452
Vapaaehtoisten varausten lisäys (-) tai väh. (+)				
Tilikauden alijäämä	-184 248	-200 390	-252 527	-252 527

Investointiosa

	TA 2014	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
KUNNANHALLITUS					
9117 Windows XP-työasemat					
Investointimenot	-18 200				
9118 Wlan-verkko					
Investointimenot		-20 000	-20 000		
9116 Palkanlaskennan vuosilomasuunnitteluohj.					
Investointimenot	-20 000	-25 000	-25 000		
9103 Maa-alueet					
Investointimenot	-70 000	-630 000	-630 000	-100 000	-100 000
Investointitulot	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Investoinnit netto	-60 000	-620 000	-620 000	-90 000	-90 000
9123 Ruoka- ja puhdistuspalvelujen koneet ja laitteet					
Investointimenot	-23 000	-30 000	-30 000	-30 000	-30 000
<i>Ruuan valm.astiat, vihannesleikkurinterät</i>		2 000			
<i>Jäähdytyskaappi (Ruisluoto)</i>		3 000			
<i>Tunnelitiskikone (Ruisluoto)</i>		18 000			
<i>Imureita ja muita siivousl. (puhd. palv)</i>		2 000			
<i>Keskuskeittiön suunnittelu</i>		5 000			
		<u>30 000</u>			
<i>Keittiövaunut, kuumentavat monitoimivaunut</i>				10 000	
<i>Yhdistelmäuuni (Koulukeskus)</i>				15 000	
<i>Yhdistelmäkone (Riihivalkama, puhd.palv.)</i>				<u>5 000</u>	
				<u>30 000</u>	
<i>Kylmätiloja jakelukeittiöihin</i>					30 000
9128 Kannettavat tietokoneet luottamushenkilöille					
Investointimenot		-25 000	-25 000		
9125 Arvopaperit					
Investointimenot	-50 000				
KUNNANHALLITUS YHTEENSÄ					
Investointimenot	-181 200	-730 000	-730 000	-130 000	-130 000
Investointitulot	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Investoinnit netto	-171 200	-720 000	-720 000	-120 000	-120 000

	TA 2014	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
KOULUTUSLAUTAKUNTA					
9201 Koulutuslautakunnan ATK-ohjelmat					
Investointimenot	-27 500	-51 000	-51 000	-35 000	
<i>Taulutietokoneiden hankinta (90 kpl)</i>		35 000			
<i>2 aktiivitaulukaa päiväkoteihin</i>		8 000			
<i>Päiväkotien tietoteknisen varustuksen täydentäminen</i>		8 000			
		<u>51 000</u>			
9220 Koulutuslautakunnan ATK-laitteet					
Investointimenot	-10 000			-10 000	
<i>Sähköinen kirjaus, Pro Consona ohjelman laajennus</i>				10 000	
9225 Muu kalusto					
Investointimenot	-25 000				
9255 Koulujen saneeraukset					
Investointimenot	-22 000				
9260 Myllykylän koulu					
<i>Korvausinvestointi</i>					
Investointimenot		-150 000	-150 000		
<i>Vuokratilan perustukset ja asunnon saneeraus opetuskäyttöön</i>		150 000			
9265 Tammelan päiväkoti					
Investointimenot		-15 000	-15 000		
<i>Peliareena</i>		15 000			
KOULUTUSLAUTAKUNTA YHTEENSÄ					
Investointimenot	-84 500	-216 000	-216 000	-45 000	0
Investointitulot					
Investoinnit netto	-84 500	-216 000	-216 000	-45 000	0

	TA 2014	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
TEKNINEN LAUTAKUNTA					
9304 Siirrettävä varavoimakone					
Investointimenot		-25 000	-25 000		
9305 Pakettiauto					
Investointimenot		-20 000	-20 000		
9306 Puistoruohonleikkuri					
Investointimenot		-35 000	-35 000		
9308 Muu irtaimisto					
Investointimenot				-50 000	-50 000
9309 Kiinteistöruohonleikkuri					
Investointimenot		-12 000	-12 000		
YHDYSKUNTARAKENTAMINEN, HANKKEET					
9318 Kyöpelintien pyörätie					
<i>Uusinvestointi</i>					
Investointimenot	-140 000				
9326 Pyörällä Saareen ja Portaaseen -hanke					
<i>Uusinvestointi</i>					
Investointimenot				-220 000	-335 000
9327 Rantaremppe, toteuttamishanke					
<i>Uusinvestointi</i>					
Investointimenot	-90 000				
Investointitulot	45 000				
Investoinnit netto	-45 000				
MUU YHDYSKUNTARAKENTAMINEN					
9315 Liikenneväylien rakentaminen					
<i>Korvausinvestointi</i>					
Investointimenot	-97 000	-146 000	-146 000	-550 000	-350 000
<i>Kevyenliikenteenväylä</i>					
(Tammikartano-Kuusitie, 127 m)		40 000			
Vanhainkodintie (Koivukuja, 270 m)		50 000			
"Kymmenyspolku", 96 m		6 000			
Terveysaseman viereinen tontti		20 000			
Ruisluodon venelaiturin korjaus		30 000			
		<u>146 000</u>			

	TA 2014	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
9317 Puistot					
<i>Korvausinvestointi</i>					
Investointimenot	-30 000	-60 000	-60 000		
<i>Puistojen kunnostus "Kymmenyspolku"</i>		10 000			
<i>Leikkivälineiden uusiminen</i>		30 000			
<i>Kirkkopuisto</i>		20 000			
		<u>60 000</u>			
9319 Tievalaistus					
<i>Uusinvestointi</i>					
Investointimenot	-48 000	-97 500	-97 500		
<i>Tievalaistuksen irroitus valtion tie</i>		20 000			
<i>Kyöpelintie</i>		15 000			
<i>Kirkkoahteentie</i>		11 000			
<i>Antintie, Nuutinpolku, Tuomaanpolku</i>		25 500			
<i>Niittytie</i>		6 000			
<i>Toriraitti</i>		10 000			
<i>Kylien valaistus</i>		10 000			
		<u>97 500</u>			
9321 Kaavateiden päällystäminen					
<i>Korvausinvestointi</i>					
Investointimenot	-35 500	-129 850	-129 850		
<i>Killintien uusiminen</i>		35 000			
<i>Antintie ja Nuutinpolku</i>		30 250			
<i>Tuomaanpolku</i>		6 600			
<i>Veteraanitien uusiminen</i>		33 000			
<i>Toriraitti</i>		15 000			
<i>Muut</i>		10 000			
		<u>129 850</u>			
9323 Tieviitat					
<i>Uusinvestointi</i>					
Investointimenot	-6 000	-12 000	-12 000		
<i>Viitat ja liikennemerkkit</i>		6 000			
<i>Opaskartta</i>		6 000			
		<u>12 000</u>			

	TA 2014	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
9329 Tammitorpat					
<i>Korvausinvestointi</i>					
Investointimenot	-50 000	-100 000	-100 000		
<i>Sisäpuolen remontit, vanhat tilat uusiksi</i>		100 000			
9331 Käsi- ja taideteollisuuskoulu					
<i>Korvausinvestointi</i>					
Investointimenot	-50 000	-100 000	-100 000		
<i>Vanhan pääarak. ulkopuolinen kunnostus (Intron kanssa)</i>		100 000			
9333 Palvelukeskus Ruisluoto					
<i>Korvausinvestointi</i>					
Investointimenot	-200 000	-100 000	-100 000		
<i>Lämmitysjärj. muutokset jakotilassa</i>		10 000			
9335 Talonrakennuskohteet					
Investointimenot				-350 000	-350 000
MUU RAKENTAMINEN, KORVAUSINVESTOINNIT					
9334 Letkun koulu					
Investointimenot		-6 000	-6 000		
<i>Alarakennuksen katon maalaus</i>		6 000			
9340 Portaan koulu					
Investointimenot	-6 000	-6 000	-6 000		
<i>Ulkoliiterin maalaus</i>		6 000			
9342 Riihivalkaman koulu					
Investointimenot		-24 000	-24 000		
<i>Vanhan osan vesikaton uusiminen</i>		18 000			
<i>Ulkoportaiden korjaus, akustiikkalevyt saliin, tontin ympärillä oleva rikkoutunut aita pois, laveri suksivarastosta pois, tuulikaapin katto, kompostin ympärille aita</i>					
			6 000		
			<u>24 000</u>		

	TA 2014	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
9346 Teuron koulu					
Investointimenot	-9 000	-15 000	-15 000		
<i>Teknisen työn luokan vesipiste ja wc</i>		7 000			
<i>Koulun ulkopuolen maalaus loppuun</i>		8 000			
		<u>15 000</u>			
9348 Koulukeskus					
Investointimenot	-30 000	-11 000	-11 000		
<i>Räystäiden kunnostuksen loppuun saattaminen yläasteella</i>		11 000			
9350 Kunnantalo					
Investointimenot	-86 000	-25 000	-25 000		
<i>Sisäkalusteiden kunnostusta</i>		6 000			
<i>Piha-alueen suunnitelma uusiksi/toteutus</i>		10 000			
<i>Tekniikan uusiminen/muutokset (kauppa)</i>		9 000			
		<u>25 000</u>			
9351 Manttaali					
Investointimenot	-10 000	-10 000	-10 000		
<i>Salin lattian lakkaus</i>		10 000			
9353 Päiväkoti Päivänkakkara/Norrintie					
Investointimenot	-15 000	-8 000	-8 000		
<i>Uudet ulko-ovet, käytössä olevat, pihanmuutos</i>		8 000			
9354 Päiväkoti II					
Investointimenot		-12 000	-12 000		
<i>Katokset pääoven ja keittiön oven päälle</i>		12 000			
9356 Päiväkoti (ent kansakoulu, Maahiset)					
Investointimenot	-12 000	-6 000	-6 000		
<i>Aitojen korotus ja porttien uusiminen</i>		6 000			
9357 Ryhmis Leinikki					
Investointimenot	-15000				

	TA 2014	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
9359 Portaan ryhmis					
Investointimenot	-10000	-7 000	-7 000		
<i>Ikkunoiden uusimista, 5 kpl</i>		7 000			
9368 Ruisluoto					
Investointimenot	-10 000	-12 000	-12 000		
<i>Lastauslaiturien koneiden jäähditys</i>		6 000			
<i>Ulkopuolen maalausta</i>		6 000			
		<u>12 000</u>			
9369 Tammitorpat					
Investointimenot		-42 000	-42 000		
<i>Saunaremontti</i>		7 000			
<i>Pihojen asfaltointi</i>		35 000			
		<u>42 000</u>			
9370 Oksjärvi					
Investointimenot	-6 500				
9371 Portaan entinen Terveystalo					
Investointimenot		-8 000	-8 000		
<i>Lämmitysjärjestelmän uusiminen</i>		8 000			
9373 Tekninen tukikohta					
Investointimenot		-6 000	-6 000		
<i>Yhden nosto-oven uusiminen</i>		6 000			
9374 Vuokratalot					
Investointimenot	-20 000	-25 000	-25 000		
<i>Asuntojen kunnostus: 3 huoneistoa myös wc</i>		25 000			
9375 Tammikartano					
Investointimenot	-8 000	-20 000	-20 000		
<i>Saunaremontti</i>		8 000			
<i>Parketin uusiminen</i>		6 000			
<i>Puluongelman poisto: rautapiikkiräystäät</i>		6 000			
		<u>20 000</u>			

	TA 2014	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
9376 Venesilta					
Investointimenot		-14 000	-14 000		
<i>Kiinteistön kunnostuksiin/parannuksiin, ovet ,maalaukset jne. Saunan kunnostus</i>		7 000 7 000			
		<u>14 000</u>			
9377 Liikuntakeskus					
Investointimenot	-8 000	-8 000	-8 000		
<i>Valaistusta ladulle</i>			8 000		
9380 Osakehuoneistot					
Investointimenot		-20 000	-20 000		
<i>Ylimääräiset (putkiremontit ja kunnostukset taloyhtiössä)</i>		20 000			
9382 Paloasema					
Investointimenot	-8 000	-15 000	-15 000		
<i>Nosto-ovien uusiminen</i>		15 000			
9386 FAI/asuntola					
Investointimenot	-15 000				
9387 Rantasauna					
Investointimenot	-6 000				
9390 Talonrakennuskohteet					
Investointimenot				-400 000	-400 000
MUU RAKENTAMINEN YHTEENSÄ	274 500	300 000	300 000	400 000	400 000
TEKNINEN LAUTAKUNTA YHTEENSÄ					
Investointimenot	-1 021 000	-1 137 350	-1 137 350	-1 570 000	-1 485 000
Investointitulot	45 000	0	0		
Investoinnit netto	-976 000	-1 137 350	-1 137 350	-1 570 000	-1 485 000

	TA	Ehdotus	Arvio	Arvio	Arvio
	2014	2015	2015	2016	2017

PERUSTURVALAUTAKUNTA**9426 Tammikartanon kulunvalvontajärjestelmä**

Investointimenot -100 000

9480 Ruisluodon kalusto

investointimenot -15 000

PERUSTURVALAUTAKUNTA YHTEENSÄ

Investointimenot -115 000

	TA 2014	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA					
9503 Pehkijärven kunnostus					
<i>Korvausinvestointi</i>					
Investointimenot	-40 000	-40 000	-40 000		
9504 P-Tammelan vesistöjen vesitalouden hallinta ja virkistyskäyttö mahdollisuuksien parantaminen					
Investointimenot	-35 000				
Investointitulot	22 000				
Investoinnit netto	-13 000				
9505 Kaukjärvi kirkaaksi -hanke					
Investointimenot	-82 000				
Investointitulot	62 000				
Investoinnit netto	-20 000				
9508 Tammelan järvien ja kalaston tutkimus ja kunnostus					
Investointimenot	-195 000				
Investointitulot	132 000				
Investoinnit netto	-63 000				
9515 Pyhäjärven ja Kuivajärven niidot					
Investointimenot	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000
9520 Kyläleiskaavat/selvitykset					
Investointimenot	-20 000	-20 000	-20 000	-20 000	-20 000
9523 Vesistöjen kunnostus					
Investointimenot	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000
9535 Hämeen bioindikaattoritutkimus					
Investointimenot		-7 000	-7 000		
9538 Hankkeiden loppuraportointi ja maksatukset					
Investointimenot		-7 000	-7 000		
YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA YHTEENSÄ					
Investointimenot	-392 000	-94 000	-94 000	-40 000	-40 000
Investointitulot	216 000	0	0	0	0
Investoinnit netto	-176 000	-94 000	-94 000	-40 000	-40 000

	TA 2014	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
VAPAA-AJAN LAUTAKUNTA					
9610 Kirjastojärjestelmän uusiminen					
Investointimenot		-15 000	-15 000		
<i>Kirjastojärjestelmän uusiminen</i>		15 000			
9630 Manttaali					
<i>Korvausinvestointi</i>					
Investointimenot	-8 000	-8 000	-8 000	-10 000	
<i>Graffittiseinä piha-alueelle</i>		8 000			
<i>Salin akustointi ja kiipeilyseinä</i>				10 000	
9636 Oksjärvi					
<i>uusinvestointi</i>					
Investointimenot	-9 000	-10 000	-10 000		
<i>Luontopolku ja kota</i>		10 000			
9646 Liikuntakeskus					
<i>Uusinvestointi</i>					
Investointimenot	-79 000	-48 000	-48 000		
Investointitulot	25 000	10 000	10 000		
Investoinnit netto	-54 000	-38 000	-38 000		
<i>Ulkokuntoiluvälineet ja beachvolley kenttä</i>		40 000			
<i>Ajanottolaitteisto</i>		8 000			
		<u>48 000</u>			
9652 Seniorisali					
<i>Uusinvestointi</i>					
Investointimenot				-97 000	
Investointitulot				24 000	
Investoinnit netto				-73 000	
VAPAA-AJAN LAUTAKUNTA YHTEENSÄ					
Investointimenot	-96 000	-81 000	-81 000	-107 000	0
Investointitulot	25 000	10 000	10 000	24 000	0
Investoinnit netto	-71 000	-71 000	-71 000	-83 000	0

	TA 2014	Ehdotus 2015	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
VESILAITOS					
9702 Etäluettavat mittarit					
Investointimenot		-75 000	-75 000		
9720 Vesihuolto, määrittelemätön					
<i>Korvausinvestointi</i>					
Investointimenot				-850 000	-850 000
9747 Mustialan siirtoviemäri					
<i>Korvausinvestointi</i>					
Investointimenot	-50 000				
9757 Pääviemärin saneeraus Kymmenystie-Papinsillantie					
<i>Korvausinvestointi</i>					
Investointimenot		-130 000	-130 000		
Muu yhdyskuntarakentaminen					
9770 Vesilaitos					
<i>Korvausinvestointi</i>					
Investointimenot	-68 000	-141 000	-141 000	-250 000	-250 000
<i>Venttiilien uusiminen: Ruisluodontie, Kymmenystie, Riihitie, Varstatie, Veteraanitie ja Norrintie</i>					
		98 000			
<i>Vesitornin, Pätinkiharjun ja Liesjärven UV-laitteen lamput</i>					
		8 000			
<i>Pätinkiharjun "kaukovalvonta"</i>					
		20 000			
<i>Etäluettava vesimittari (Heiniläntie)</i>					
		15 000			
		<u>141 000</u>			
9775 Viemärilaitos					
<i>Korvausinvestointi</i>					
Investointimenot	-125 000	-45 000	-45 000		
<i>Papinsillan jätevesimittari</i>					
		10 000			
<i>Syrjänharjuntien paineviemäri</i>					
		35 000			
		<u>45 000</u>			
VESILAITOS YHTEENSÄ					
Investointimenot	-243 000	-391 000	-391 000	-1 100 000	-1 100 000
Investointitulot					
Investoinnit netto	-243 000	-391 000	-391 000	-1 100 000	-1 100 000

	TA	Ehdotus	Arvio	Arvio	Arvio
	2014	2015	2015	2016	2017

YHTEENVETOTAULUKKO

Investointimenot	-2 132 700	-2 649 350	-2 649 350	-2 992 000	-2 755 000
		24,2 %	24,2 %	12,9 %	-7,9 %
Investointitulot	296 000	20 000	20 000	34 000	10 000
		-93,2 %	-93,2 %	70,0 %	-70,6 %
Investoinnit netto	-1 836 700	-2 629 350	-2 629 350	-2 958 000	-2 745 000
		43,2 %	43,2 %	12,5 %	-7,2 %

Rahoituslaskelma 2015 ó 2017

1 000 p	TP 2013	TA 2014	Arvio 2015	Arvio 2016	Arvio 2017
Toiminnan rahavirta					
Vuosikate	2 083	1 612	1 596	1 819	2 117
Satunnaiset erät					
Tulorahoituksen korjauserät	-3				
Investointien rahavirta					
Investointimenot	3 893	2 133	2 649	2 992	2 755
Rahoitusosuudet investointimenoihin	273	286	10	24	0
Pysyvien vast. hyöd. luovutustulot	8	10	10	10	10
Toiminnan ja investointien rahavirta	-1 532	-225	-1 033	-1 139	-628
Rahoituksen rahavirta					
Antolainojen muutokset					
Antolainojen lisäykset					
Antolainasaamisten vähennykset					
Lainakannan muutokset					
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	2 500	2 500	2 500	1 900	2 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	829	774	909	1 044	1 397
Lyhytaikaisten lainojen muutos	100	-1 000			
	1 771	726	1 591	856	603
Oman pääoman muutokset					
Muut maksuvalmiuden muutokset	37	0	0	0	0
Rahoituksen rahavirta	1 808	726	1 591	856	603
Rahavarojen muutos	276	501	558	-283	-25
Kassavarat 31.12.	441	942	1 500	1 217	1 191
Kassavarat 1.1.	165	441	942	1 500	1 217
Investointien tulorahoitus %	58	87	60	61	77
Lainakanta	8 321	9 047	10 638	11 493	12 096
Lainat/as	1 285	1 397	1 628	1 759	1 851
Lainanhoitokate	2,4	2,0	1,7	1,7	1,5

Talousarvion määrärahojen ja tuloarvioiden yhteenveto

*) N= sitovuus nettomääräraha/-tuloarvio, B= bruttomääräraha/-tuloarvio

	Sitovuus *)	Määrärahat	Tuloarviot
KÄYTTÖTALOUSOSA			
Toimielin			
Yleinen hallinto	N	2 355 414	484 185
Varhaiskasvatus	N	4 136 500	417 500
Kotihoito- ja vanhustyö	N	4 944 266	
Toimeentuloturva	N	301 470	
Muu sosiaaliturva	N	2 313 920	
Terveydenhuolto	N	10 489 000	
Perusopetus	N	6 451 361	176 850
Muu koulutus	N	244 896	
Vapaa-aikatoimi	N	1 069 187	101 270
Yhdyskuntapalvelut	N	1 363 887	114 810
Kiinteistötoimi	N	1 436 895	1 499 868
Liiketoiminta	N	742 890	1 114 350
Ruoka- ja puhdistuspalvelut	N	2 063 814	2 063 814
Muut palvelut	N	409 610	800
Vesihuoltolaitos	N	461 975	718 020
TULOSLASKELMAOSA			
Verotulot	N		20 961 000
Valtionosuudet	N		12 823 944
Korkotulot	N		2 700
Muut rahoitustulot	N		145 310
Korkomenot	N	125 000	
Muut rahoitusmenot	N	118 160	
Satunnaiset erät	N		
INVESTOINTIOSA			
Palkanlaskennan vuosilomasuunnitteluohjelma	N	25 000	
Wlan-verkko	N	20 000	
Maa-alueet	N	630 000	10 000
Ruoka- ja puhdistuspalvelun koneet	N	30 000	
Luottamushenkilöiden kannettavat tietokoneet	N	25 000	
Koulutuslautakunnan ATK-ohjelmat	N	51 000	
Koulutuslautakunnan muu rakentaminen	N	15 000	
Myllykylän koulun saneeraus	N	150 000	
Siirrettävä varavoimakone	N	25 000	
Pakettiauto	N	20 000	
Puistoruohonleikkuri	N	35 000	
Teknisen lautakunnan muu irtaimisto	N	12 000	

Muu yhdyskuntarakentaminen	N	445 350	
Tammitorpat	N	100 000	
Käsi- ja taideteollisuuskoulu	N	100 000	
Palvelukeskus Ruisluoto	N	100 000	
Muu rakentaminen (tekninen)	N	300 000	
Pehkijärven kunnostus	N	40 000	
Muut ympäristölautakunnan pitkävaikutteiset menot	N	54 000	
Muut vapaa-ajan lautakunnan ATK-ohjelmat	N	15 000	
Vapaa-ajan lautakunnan muu rakentaminen	N	66 000	10 000
Etäluettavat mittarit	N	75 000	
Pääviemärin saneeraus Kymmenystie - Papinsillantie	N	130 000	
Muu yhdyskuntarakentaminen (vesilaitos)	N	186 000	
RAHOITUSOSA			
Antolainauksen muutokset			
Antolainasaamisten lisäykset			
Antolainasaamisten vähennykset			
Lainakannan muutokset			
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	N		2 500 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	N	909 000	
Lyhytaikaisten lainojen muutos	N		
Oman pääoman muutokset			
Vaikutus maksuvalmiuteen		557 826	
TALOUSARVION LOPPUSUMMA		43 144 421	43 144 421

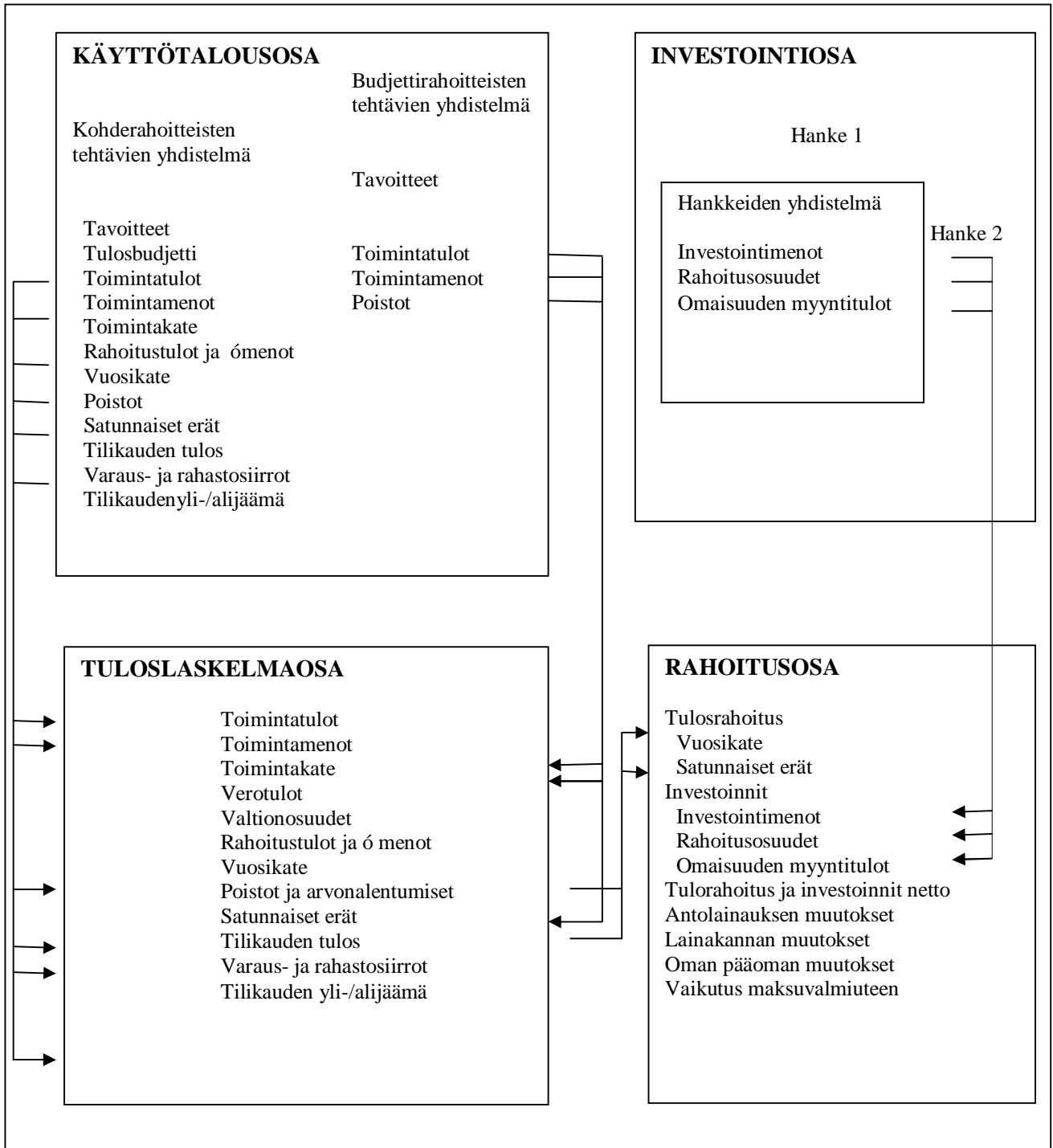
Rakentamishjelma vuosille 2015-2019

Hankkeen nimi	kust.arv. ALV 0 %	2015	2016	2017	2018	2019	ulkop. rahoitus
KOULUTUSLAUTAKUNTA							
Myllykylän koulun laajennus	150	150					
Yhteensä		150					
TEKNINEN LAUTAKUNTA							
Talonrakennus, muu	1 700	300	400	400	300	300	
Ruisluodon lämmitys- ja viilennysjärjestelmät	100	100					
Tammitorpat	300	100	100	100			
Tammikartano	250			250			
Käsi- ja taideteollinen oppilaitos	350	100	250				
Lamala-Venesilta kevyenliikenteen väylä	555		220	335			
Saari-Porras kevyenliikenteen väylä	1 500				500	000	1
Nuutin asuntoalueen II-vaihe (kadut)	150					150	
Muu yhdyskuntarakentaminen (kadut, tiet)	2 045	445	550	350	350	350	
Vesihuolto (* Riihivalkama-Porras runkoviemäri ja vesijohto	525		25	300	100	100	
Pääviemärin saneeraus 780 m	1 300		750	550			360
Etäluettavat vesimittarit	130	130					
Nuutin asuntoalueen II-vaihe (vesihuolto)	150	75	75				
Muu yhdyskuntarakentaminen	1 086	186	250	250	200	200	
Yhteensä		1 436	2 620	2 535	1 450	2 250	360
YMPÄRISTÖLAUTAKUNTA							
Vesistöjen kunnostus ja pienet hankkeet	70	10	10	10	20	20	
Pyhäjärven- Kuivajärven niitot ja seuranta	50	10	10	10	10	10	
Pehkijärven kunnostus	40	40					
Kyläyleiskaavat ja kultt.ymp. inventointi	100	20	20	20	20	20	
Muut (vieraslajit ja hankkeiden loppuraportit)	14	14					
Yhteensä		94	40	40	50	50	
VAPAA-AJANLAUTAKUNTA							
Ikäihmisten kuntosali ja lähiliikuntapaikka	97		97				24
Liikuntakeskus	48	48					10
Yhteensä		48	97				34
Kaikki yhteensä		1 728	2 757	2 575	1 500	2 300	394

* Kylien viemäröinnistä tulee suunnitelma vuosille menoja hyväksytyn kylien viemäröinnin yleissuunnitelman mukaan

**TALOUSARVION 2015
LIITTEET**

Kunnan talousarvio ja -suunnitelmarakenne

TILIKARTTA

Yleinen hallinto

Vaalit

Tarkastustoimi

Keskusjohto (kunnanvaltuusto, kunnanhallitus ja -johtaja, yhdyskuntasuhteet, verotus, työllistäminen, perusturva, Intro työpaja, hallinto-osasto, talousosasto, henkilöstöpalvelut, työsuojelu, työpaikkaruokailu, tyky -toiminta, toimikunnat)
Sisäinen palvelutoiminta (puhelinkeskus, kopiointi, atk-keskus, postitus)

Kotihoito ja vanhustyö (Palveluista vastaa Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä)

Palvelukeskus

Avopalvelut

Toimeentuloturva (Palveluista vastaa Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä)

Muu sosiaaliturva (Palveluista vastaa Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä)

Lasten ja perheiden palvelut

Vammaispalvelut

Kehitysvammahuolto

Päihdehuolto

Terveydenhuolto (Palveluista vastaa Forssan seudun hyvinvointikuntayhtymä)

Perusterveydenhuolto

Erikoissairaanhoido

Hammashuolto

Ympäristöterveydenhuolto

Vuodeosastohoido

Perusterveydenhuollon avohuolto

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen hallinto

Päiväkodit

Perhepäivähoito

Lasten kodinhoitotuki

Muu päivähoito

Esiopetus

Perusopetus

Koulutoimen hallinto
Koulut
Muu opetus

Muu koulutus

Kansalaisopisto
Taiteen perusopetus
Lukio-opetus

Vapaa sivistystyö

Kirjasto
Liikuntatoimi
Nuorisotoimi
Kulttuuritoimi

Yhdyskuntapalvelut

Tekninen hallinto
Yhdyskuntasuunnittelu
Rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu
Liikenneväylät
Puistot ja yleiset alueet
Palo- ja pelastustoimi

Kiinteistötoimi

Toimitilat

Liiketoiminta

Vesihuolto
Tekninen tukikohta
Maa- ja metsätilat
Asuntojen vuokraus
Muiden tilojen vuokraus
Ulkopuolisille tehtävät työt

Ruoka- ja puhdistuspalvelut

Ruokapalvelut
Puhdistuspalvelut

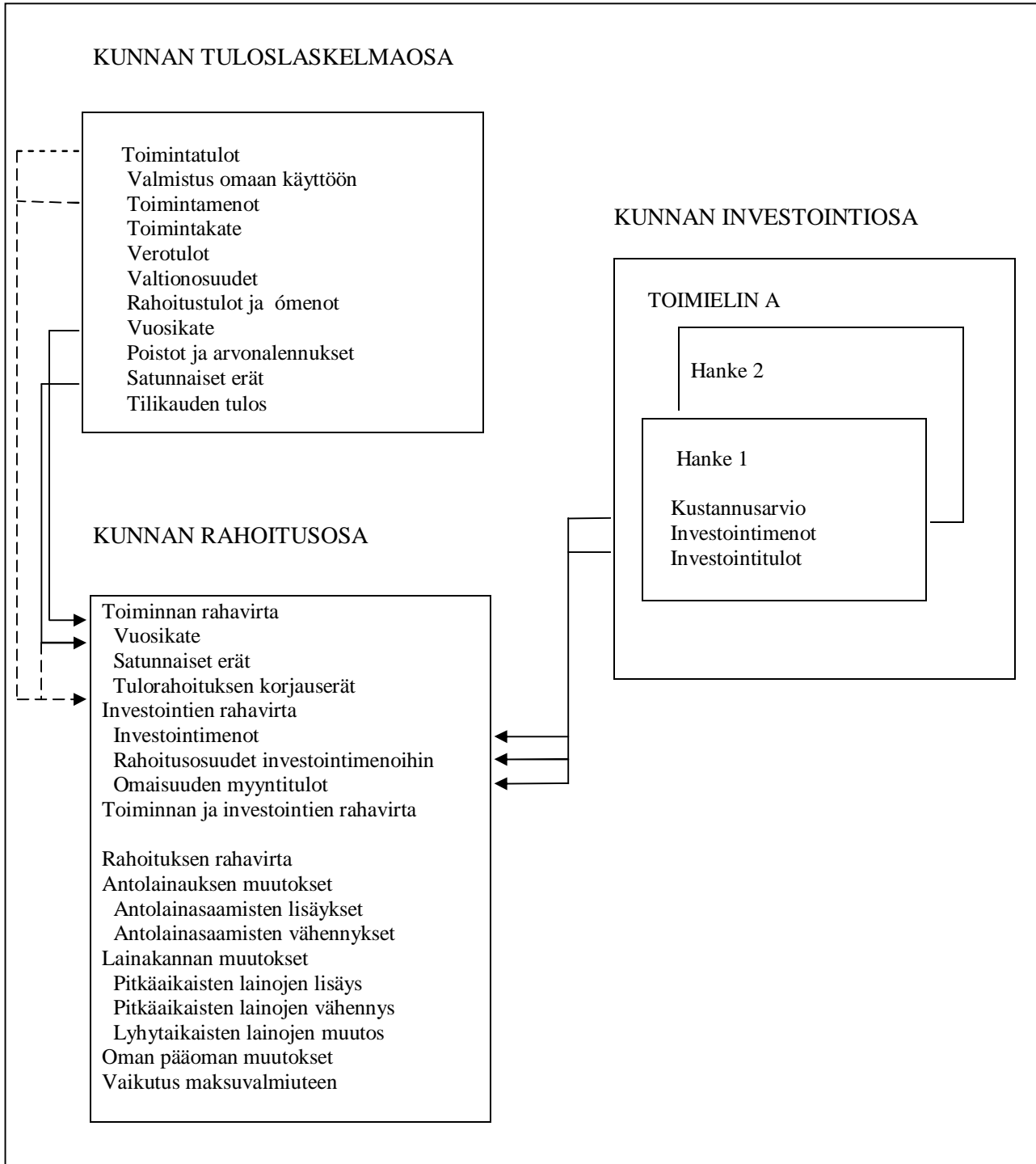
Muut palvelut

Elinkeinoelämän edistäminen
Muu toiminta
Joukkoliikenne

Vesihuolto

Vesilaitos
Viemärlaitos

Käyttötaloulososan liittyminen tuloslaskelmaan

Tuloslaskelman keskeiset käsitteet

Toimintakate

- Ilmoittaa paljonko käyttötalouden kuluista jää katettavaksi verotuloilla ja valtionosuuksilla.

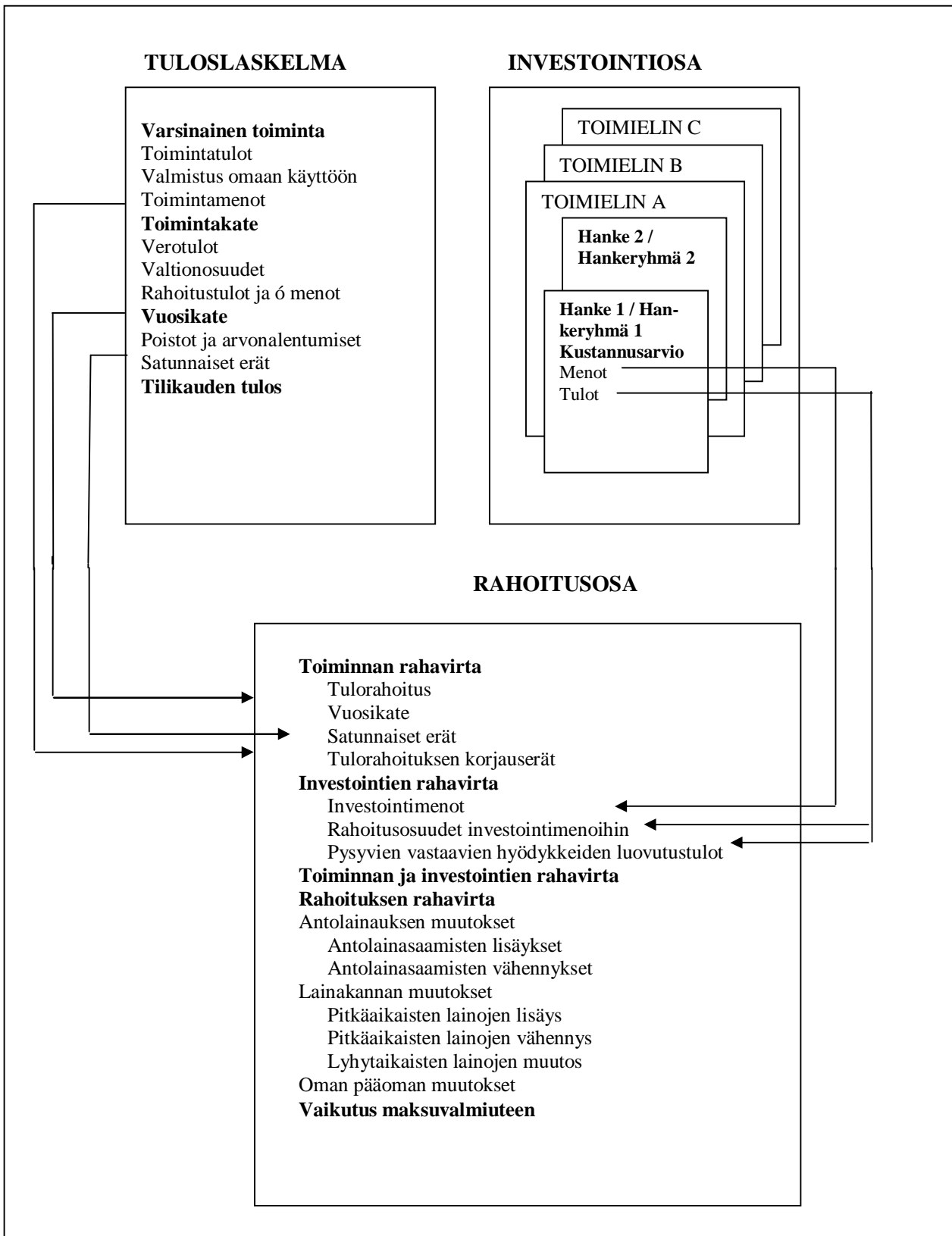
Vuosikate

- Kuvaa kunnan kokonaistulorahoitusta.
- Ilmoittaa riittääkö kunnan tulorahoitus kattamaan pitkävaikutteisista tuotannontekijöistä aiheutuneet kulut eli pysyvien vastaavien (aikaisempi nimitys käyttöomaisuus) poistot.

Tilikauden tulos

- Kertoo kunnan tilikauden jaksotettujen tulojen ja menojen erotuksen, joka lisää tai vähentää varauksia tai vapaata omaa pääomaa.

Investointiosan ja tuloslaskelman liittyminen rahoitusosaan

Käyttötalousmenojen kehitys tehtävittäin, 1000 p Talousarvio 2015

	tp2012	ta2013	tp2013	ta2014	ts2015	RAAMI	muutos tp13/ta14	muutos ta14/Raami	muutos tp13/Raami	esitys	Raamin ylitys	muutos ta14/esitys
yleinen hallinto	1 319	1 400	1 340	1 793	1 793	1 809	33,8 %	0,9 %	35,0 %	1 871	-62	4,3 %
varhaiskasvatus	3 674	3 831	3 496	3 769	3 769	3 719	7,8 %	-1,3 %	6,4 %	3 719	0	-1,3 %
<i>kotihoito ja vanhustyö</i>	4 869	4 650	4 921	4 734	4 734	4 757	-3,8 %	0,5 %	-3,3 %	4 944	-187	4,4 %
<i>toimeentuloturva</i>	375	374	415	259	259	261	-37,5 %	0,5 %	-37,2 %	301	-41	16,3 %
<i>muu sosiaaliturva</i>	2 303	2 071	2 277	2 149	2 149	2 160	-5,6 %	0,5 %	-5,1 %	2 314	-154	7,7 %
<i>terveydenhuolto (perusth+esh.)</i>	9 338	10 088	10 095	10 201	10 201	10 558	1,0 %	3,5 %	4,6 %	10 489	69	2,8 %
Sosiaali- ja terveystoimi yht.	16 885	17 183	17 707	17 343	17 343	17 735	-2,1 %	2,3 %	0,2 %	18 049	-313	
perusopetus	5 999	6 196	5 960	6 195	6 195	6 231	3,9 %	0,6 %	4,5 %	6 275	-44	1,3 %
muu koulutus	200	338	229	275	275	245	20,0 %	-10,9 %	6,9 %	245	0	-11,0 %
vapaa-aikatoimi	944	956	883	958	958	965	8,4 %	0,7 %	9,2 %	968	-3	1,0 %
yhdyskuntapalvelut	1 179	1 245	1 131	1 244	1 245	1 247	10,0 %	0,2 %	10,2 %	1 249	-2	0,4 %
kiinteistötoimi	70	77	83	74	70	75	-10,7 %	1,9 %	-9,1 %	-63	138	-185,0 %
liiketoiminta	-347	-427	-224	-421	-400	-300	88,2 %	-28,7 %	34,1 %	-371	71	-11,8 %
muut palvelut	341	380	329	379	379	340	15,3 %	-10,3 %	3,5 %	409	-69	7,9 %
vesihuolto	-311	-280	-313	-271	-280	-320	-13,4 %	17,9 %	2,1 %	-256	-64	-5,7 %
KÄYTTÖTALOUS YHT	29 952	30 901	30 622	31 338	31 347	31 746	2,3 %	1,3 %	3,7 %	32 094	-347	2,4 %

*vesilaitoksen jäännöspääoman korko ei sisälly hallintokunnan esitykseen, koska se käsitellään vain rahoitusosassa (sekä tulona että menona)

*ruoka- ja puhdistuspalvelut laskutetaan täysimääräisesti käyttäjiltä, jolloin netto on 0 euroa eikä sitä ole esitetty erikseen taulukossa.

Tulos	tp2012	ta2013	tp2013	ta2014	ts15	RAAMI	muutos tp13/ta14	muutos ta14/Raami	muutos tp13/Raami	esitys	Raamin ylitys	
Toimintatuotot	7 842	7 854	7 855	8 395	8 211							
Toimintamenot	-37 794	-38 754	-38 476	-39 693	-39 638							
Toimintakate	-29 952	-30 902	-30 622	-31 299	-31 427	-31 746	2,2 %	1,4 %	3,7 %	-32 094	-347	19,5% tulovero
Verotulot	17 955	19 385	19 755	20 104	20 569	20 799	1,8 %	3,5 %	5,3 %	20 961	162	
Valtionosuudet	12 385	13 006	12 990	12 935	12 870	12 863	-0,4 %	-0,5 %	-1,0 %	12 824	-39	
Rahoitustuotot ja -menot	-24	-86	-37	-88	-88	-122	141,0 %	37,7 %	231,9 %	-95	27	nettokorot
Vuosikate	364	1 403	2 086	1 651	1 923	1 794	-20,8 %	8,7 %	-14,0 %	1 596	-198	
Poistot	-1 692	-1 816	-1 880	-2 081	-2 209	-1 900				-2 135	-235	nettopoistot
Tulos	-1 328	-413	206	-430	-286	-106				-538	-433	

Laskentaperusteet: - Palkkavaraukset 0,5 % lisätty

- Valtionosuuksien tilanne per 30.09.2014

- Kotihoito ja vanhustyö, toimeentuloturva, muu sosiaaliturva ja terveydenhuoltoon on laskettu yhteen riville Sosiaali- ja terveystoimi (ei kertaannu)

Verotulot 2015

Liite 7

		Kunnallisvero 19,50 %			Yleinen kiinteistövero nostettu alarajaan, muuten ennallaan		
toteutuma		Ennuste 27.10.2014	Talousarvio 2014	Erotus	Talousarvio 2015	Talousarvio 2016	Talousarvio 2017
1000 euroa	2013						
	2013						
Kunnallisvero	17 347	18 006	17 612	394	18 276	18 733	19 108
Yhteisövero	1 106	1 196	1 116	80	1 216	1 234	1 253
Kiinteistövero	1 302	1 438	1 376	62	1 469	1 476	1 483
Yhteensä	19 755	20 640	20 104	536	20 961	21 443	21 844
Muutos yhteensä		2,9 %	4,5 %			1,6 %	2,3 %
Käytetyt prosentit		Ennuste 27.10.2014			Talousarvio 2015	Talousarvio 2016	Talousarvio 2017
Kunnallisvero		3,8 %			1,5 %	2,5 %	2,0 %
Yhteisövero		8,1 %			1,7 %	1,5 %	1,5 %
Kiinteistövero		10,5 %			2,1 %	0,5 %	0,5 %

Laskelma perustuu Kuntaliiton kuntakohtaiseen verotulojen ennustekehikkoon ja siinä esitettyihin muutosprosentteihin.

Talousarviovuoden 2015 pohjana on käytetty vuoden 2014 todennäköistä toteumaa.

Edellä mainitut luvut ovat hyvin epävarmoja etenkin myöhäisempien vuosien osalta (yleinen taloudellinen kehitys ja lainsäädäntö vaikuttavat lukuihin).

Valtionosuudet 2015

Liite 8

	Talousarvio	Talousarvio	Talousarvio	Toteuma	Talousarvio	Talousarvio	Arvio
	2010**	2011	2012	2012	2013	2014	
Sektorikohtaiset valtionosuudet							
-Yleinen	291 778	205 070	211 439	211 439	216 610	221 381	0
-Verovähennysten kompensatio (180 p/as.) ja muut kompensatiot (Tammela:2 p/as.)	549 211	576 377	1 105 830	1 238 684	1 192 302	1 232 218	0
-OPM*	3 599 761	3 766 565	4 036 105	4 159 233	4 017 795	4 379 312	4 379 312
-STM	21 373 000	22 233 000	24 179 919	24 407 829	25 450 438	26 487 141	27 982 286
Yhteensä	25 813 750	26 781 012	29 533 293	30 017 185	30 877 145	32 320 052	32 361 598
Verotulojen tasaus	2 396 195	2 124 426	2 157 355	2 140 570	2 652 861	2 274 097	3 269 536
Em:t yhteensä	28 209 945	28 905 438	31 690 648	32 157 755	33 530 006	34 594 149	35 631 134
Asukaskohtainen rahoitusosuus, 3 310,86 p/asukas	-17 012 307	-17 442 709	-19 772 736	-19 772 736	-20 524 506	-21 659 646	-22 807 190
Kaikki yhteensä	11 197 638	11 462 729	11 917 912	12 385 019	13 005 500	12 934 503	12 823 944
Kasvu edelliseen vuoteen nähden	-110 559	-0,9 %					
Vuoden 2015 talousarvioon varattu summa	12 823 944						

*OPM:n vuoden 2014 valtionosuus tarkistetaan todellisen oppilasmäärän mukaiseksi vuoden lopussa, jolloin se vielä muuttuu.

**valtionosuusjärjestelmä muuttui vuoden 2010 alusta lukien ns. yhden putken mallin mukaiseksi, jolloin tämän vuoden jälkeen esitettävät luvut eivät ole suoraan vertailukelpoisia edellisten vuosien lukuihin, vaan ne ovat laskennallisia kustannuksia, joista vähennetään kaikille taulukossa esitetyille aikaisemmin sektorikohtaisille valtionosuuksille yhteinen asukaskohtainen omarahoitusosuus (3 522,89 euroa/as.).

- Vuoden 2015 alusta voimaan tulleen valtionosuusuudistuksen johdosta luvut eivät ole vertailukelpoisia edellisiin vuosiin.

Taloussuunnitelmavuosille 2016-2017 molemmille - 0,5 % vähennys aikaisempaan verrattuna (kehysriihen päätökset)

vuodelle 2016	12 600 800
vuodelle 2017	12 500 500

Tammelan kunnan arviointisuunnitelma 2014-2017

Liite 9

ASIAKIRJA	ARVIOIJA	MENETTELY*	AIKATAULU**
Kuntastrategia	Valtuusto	Kuntastrategian tarkistus: valtuuston iltakoulu(t) ja päätös	Iltakoulu(t) toukokuun ja päätös kesäkuun loppuun mennessä (valtuustokauden ensimmäisenä vuotena oli perusteellisempi käsittely kuin muulloin)
Talousarvio ja -suunnitelma /toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Valtuusto	Keskeisimmät tavoitetasot asetetaan kuntastrategian tarkistamisen yhteydessä Osavuosikatsaus 30.6.	Kesäkuussa Syyskuussa
Tilinpäätös / toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Valtuusto	Valtuuston arviointitilaisuus (puolipäivää tai iltakoulu): hallituksen ja lautakuntien puheenjohtajat ja johtavat viranhaltijat raportoivat, myös tarkastuslautakunta paikalla Tilinpäätöskäsittely	Huhti- / toukokuu Kesäkuussa
Talousarvio ja -suunnitelma Tilinpäätös / toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet	Tarkastuslautakunta	Tarkastuslautakunnan ja tilintarkastajan tarkastussuunnitelman mukainen arviointi ja tilintarkastus Huomiota voidaan kiinnittää tavoitteiden toteutumisen lisäksi toiminnan, toimintatapojen sekä palvelujen järjestämisen tarkoituksenmukaisuuteen Sovitetaan kunnanhallituksen ja hallintokuntien oman sisäisen valvonnan ja itsearvioinnin aikatauluihin Tarkastuslautakunta jättää arviointikertomuksen ja tilintarkastuskertomuksen viimeistään kaksi viikkoa ennen valtuustokäsittelyä	Talousarviovuoden aikana ja sitä seuraavan vuoden alkuvuoden aikana talousarviovuoden osalta
Tilinpäätös /toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet Tilinpäätös Talousarvio ja ósuunnitelma	Kunnanhallitus	Lautakuntien edellisen talousarviovuoden toiminnan tuloksellisuuden arviointi normaalissa kokouksessa Samoin soveltuvin osin konserniyhteisöjen osalta Tilinpäätöksen laatiminen -toimintakertomus Osavuosikatsaus 30.6. Tuloslaskelmat kuukausittain	Helmi-/maaliskuu Allekirjoitus maaliskuussa Syyskuussa Huhti- / joulukuussa
Käyttösuunnitelmat/ toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet Talousarvio ja -suunnitelma	Lautakunnat	Lautakunnan oma itsearviointi Lautakunnan tilinpäätösosioiden ja toimintakertomuksen hyväksyminen Lautakunnan osavuosikatsaus	Tammi-/helmikuu Elokuu
Viranhaltijatason käyttösunnitelmat	Esimiehet	Kehityskeskustelut ja työsuorituksen arviointi	Alkuvuoden aikana

*) arviointia tehdään valtuuston talousarviossa ja kunnanhallituksen/lautakuntien käyttösuunnitelmassa asettamiin arviointikriteereihin ja tavoitteisiin nähden